

PAGESOS, MENESTRALS I RENDISTES

Cervera i la Segarra en l'arrencada industrial catalana

(1702-1861)

Enric Tello Aragay

Tesi de Doctorat dirigida pel

Dr. Emili Giralt Raventós

Departament d'Història Contemporània

Facultat de Geografia i Història

Universitat de Barcelona

Març de 1987

PAGESOS, MENESTRALS I RENDISTES

Cervera i la Segarra en l'arrencada industrial catalana

(1702-1861)

Volum I

Enric Tello Aragay

Tesi de Doctorat dirigida pel

Dr. Emili Giralt Raventós

Departament d'Història Contemporània

Facultat de Geografia i Història

Universitat de Barcelona

Març de 1987

ALGUNS CONTRA-EXEMPLES DE LA FIDELÍSSIMA CERVERA.

1. De la història al mite: la descontextualització.
2. La guerra a Joan II.
3. Reialisme i bandolerisme: dels nostres fills, ¿qui en prendrà cura?
4. "La casa del General... una casa de perdició"
5. La guerra dels segadors.
6. L'ocupació militar de la vila i la revolta dels Gorretes.

1. De la història al mite: la descontextualització.

¿Quin ha estat el secret d'aquesta conversió permanent de la història passada en mite reialista? Descontextualitzar les situacions que en cada cas donaren lloc a la conquesta d'un privilegi; esborrar el record de les correlacions de forces produïdes, de les intencions desplegades i les aliances practicades; quedar-se només amb una llista ritual de premis que, un rera l'altre, sense tot allò que havia nodrit la història del seu assoliment, adquireix un significat unívoc, predeterminat i indiscutible. Cada conquesta, en lloc del resultat socialment contingent d'un joc de forces reals, es transmuta en signe i prova d'una voluntat immanent, d'una mena de revelació realitzada en el poble escollit.

L'historiador ha d'arrufar necessàriament el nas davant qualsevol reconstrucció del passat en la qual les intencions i voluntats concretes dels individus particulars estiguin en cada situació determinades, rígidament i necessària, per la qualitat d'ésser alguna cosa abstracta. Car una mitologia semblant només pot començar el seu influx quan s'ha fet fora la història, el coneixement de les condicions i situacions en les que els individus, els grups socials i qualsevol altre agrupament humà, actuen i adopten actituds. Si tot això es reintegra a la memòria col·lectiva, la capacitat seductora del mite, el seu notable poder de cohesionar voluntats en uns determinats sentits i d'anular-ne moltes altres, la font d'on raja la seva eficàcia política, s'esvaeix.

Alguns exemples de memòria en contra (que deia Massot) d'aquesta fidelitat immanent pressuposada pel mite reialista cerve

rí deixen veure això amb més detall: ens permeten recuperar fragments de la història dissipada amb la transmutació en mite.

2. La guerra a Joan II.

El primer i més notori exemple de la deformació històrica practicada pels historiadors filipistes cerverins del set-cents és l'inequívoc alineament de Cervera amb la Generalitat en la guerra contra Joan II. El Josep Corts de l'Estado Antigo y Moderno de la ciudad de Cervera, i l'Andreu de Massot copiant-lo a finals de la centúria, pretenien sostenir contra tota evidència que "siempre Cervera estuvo a la obediencia del legítimo soberano, y acreditó la fidelidad a su Rey." (165) Però el propi Corts d'abans de la guerra de Successió era encara prou historiador y menys interessadament apologista com per estar-se de negar els fets més elementals. El 1702 havia escrit:

"...ab las guerras del señor Rey don Juan segon... per defensarse los de Cervera molt valerosament, despres de moltes desgracies, y gran disminució de gent, principalment per haver entrat los del señor Rey en lo Barri de Sant Antoni, o Capcorral, y aportarsen tots los habitants, y sos bens, que costaren molt de rescatar, y haverse mantingut assitiats per lo espay de vuyt mesos, estave la mitat de Cervera arrohinada; pero la clemencia de dit Rey fonch tanta que restaren honrats ab grans capitulacions als 14 de Agost 1465." (166)

La guerra havia estat cosa del "senyor" rei, els cerverins s'havien defensat, i molt "valerosament", i "restaren honrats"

per la "clemència" del rei que s'avingué, després d'haver patit fortament els veïns, a signar amb ells unes "grans capitulacions". Saqueigos, preses i rescats d'hostatges, setge i capitulacions, tot havia desaparegut de la insostenible versió del Corts de 1723 i el Massot de 1789. Faust de Dalmases i Joan Franquesa i Gasol tampoc no la reprendrien, a diferència d'altres aspectes de l'obra d'aquells, en les seves històries de finals del segle XIX. Dalmases posaria l'accent en la identificació amb una voluntat catalana encarnada en la Generalitat, mentre Franquesa salvava la tradició reialista subratllant l'adhesió al príncep de Viana víctima de la malevolença de la madrastra castellana. (167)

El treball de Francesc Carreras i Candi, Dietari de la guerra a Cervera, i les referències d'Agustí Duran i Sanpere, demostren que Cervera va mantenir-se en estret contacte amb la Diputació del General i el Consell de Cent barceloní, i fou fins a 1465 una de les principals places de la resistència a Joan II a la Catalunya occidental, obstruint o barrant el pas a les forces reialistes, acollint fugitius dels voltants i activant la recuperació de poblacions de la zona. (168)

L'actitud inicial en els primers moments de la crisi bèl·lica del 1462 havia estat força prudent, donant el Consell instruccions al seu síndic per a què treballés a Barcelona en favor de l'"honor de la corona Real et benavenir del Principat de Cathalunya", i cerqués per tant fórmules de compromís: que "lo Rey sia suplicat de sa benaventurada entrada, salva et inlesa la nova capitulació et leys de la terra." La brega va esclatar a l'interior de la pròpia vila i la paeria va publicar

una crida contrària a tots dos bàndols:

"...vehent lo barbull et mohiments que vuy son en la terra... que algu singular de la vila que isques fora aquella per fer valença a alguns de les dites parts, pus sien exits de la vila que no gosen entrar en aquella. Per ço com en aquesta vila ha molts singulars que han voluntat a unes parts et altres de les dites bandositats, que no mesclasen la tinya dins la vila."

Els consellers assimilaven doncs els decantaments en curs i les velles bandositats. El maig de 1462 encara mantenien l'esperança en una solució pactada: "nos regirem en forma que les constitucions generals e altres drets de la terra sien servades e mantengudes a la fe e naturalesa del Sr. Rey e de son Illmo. Primogenit axi mateix servada."

La inclinació definitiva contra el partit de Joan II no es produiria fins el 4 de juny, després de l'entrada del rei a Balaguer, treient el pendó "honorosament, ab tota la gent que sien de edat de portar armes, be armats a punt, en forma, que tothom conegue e vege la voluntat de la gent de Cervera, que han de mantenir et defensar les leys, privilegis et libertats de la terra." Barcelona havia realitzat el mateix ritual -equivalent a desenterrar la destal de guerra- feia quatre dies, i Lleida gairebé un mes abans. (169)

La decisió contrasta tant amb la cautela anterior com amb l'actitud ambigüa de la majoria de poblacions de la zona. Una carta de la vila de Prats de Rei reconeixia que "lo comu parlar es per favor e part del dit Señor Rey", i a Agramunt havia ofert "coses a ell impossibles de dar." És interessant la principal

d'aquestes promeses fetes a uns veïns dubtosos: franquesa de censals. ¿Un equivalent a la Catalunya occidental dels oferiments de Joan II als remences i afocats de la Catalunya Vella?

En qualsevol cas són "empero... tant grans e acceptes als oys que fan vacillar molta gent." D'altra banda, les dilacions de la Generalitat i Barcelona en menar la bandera al front de l'oest "fan star titubant la gent e ab gran temor, e stan dubtant e esperant qui sera pus fort en lo camp, e viva qui vence." (170) L'arribada d'aquesta expedició fou en aquell moment decisiva per a Cervera. La vila rivalitzarà amb Tàrrega i altres poblacions de Ponent per tenir-la allotjada, vinculant de manera prou explícita la seva estada i protecció al futur manteniment de la localitat en l'obediència de la Diputació del General.

Però la paga sofrirà retards o simplement deixarà d'arribar. Els plaços convinguts amb els homes assoldejats finirán sense que siguin renovats o substituïts per altres. La desmoralització i les desercions s'estendran en les forces de la Generalitat. Una darrera l'altra les poblacions principals de la Catalunya de l'oest passaran a mans de Joan II: Tàrrega immediatament després de la desfeta a Rubinat, el juliol de 1462; Guissona o Sanahüja el 1463; Lleida el 1464.

Cervera fou l'excepció, i esdevingué fins a 1465 el baluard dels partidaris de "la terra" al front occidental, a desgrat del minso auxili obtingut de Barcelona, les institucions catalanes i els successius reis que escolliren: Enric de Castella i Pere de Portugal. El tema obsessiu del Dietari reconstruït per Carreras i Candi és la demanda constant d'homes, sol

dades i provisions a la capital, i les respostes evasives o dilatòries rebudes d'aquesta.

El problema dels recursos per mantenir l'esforç bèl·lic sembla haver estat a l'origen dels dos incidents més sobresortints produïts a Cervera durant la guerra civil: l'assalt al call jueu el juny del 1462 i les batudes de moneda, servint-se dels tresors de les esglésies, tres anys després.

A diferència dels ocorreguts el 1349 i 1391, l'assalt al call fou aquest cop iniciativa pròpia de les tropes allotjades, amb escassa o nul·la complicitat dels veïns, i la clara oposició del Consell i la paeria. Fou clarament un acte de rapinya bèl·lica d'unes milícies barcelonines -fornides pel municipi, les confraries i les poblacions que gaudien de la condició de "carrers" de la ciutat- que rebien tard i malament la seva paga. (171)

Aquesta incapacitat per obtenir a temps els recursos que exigia el manteniment de l'esforç bèl·lic del cantó de la Diputació, ¿no és un indicatiu de l'escàs entusiasme popular pel conflicte endegat per unes institucions aristocràtiques que identificaven la defensa de les "constitucions i llibertats de la terra" amb la negació del programa emancipador de la guerra paga que alhora se'ls enfrontava a tota la Catalunya Vella? Verntallat i els seus remences eren fermes aliats de Joan II a les comarques gironines, i la crisi agrària feudal havia estat un dels detonants de la desavinença entre el govern senyorial del Principat i una monarquia inclinada per donar solució negociada a la qüestió remença. (172)

En aquestes circumstàncies, a més d'un objecte de saqueig,

¿no eren potser els jueus una carnassa lliurada a l'host menes-
tral barcelonina per distreure-la de l'altra guerra de classe
que els pagesos portaven a terme contra els seus cabdills?
L'encunyació de creus i relicaris seria, al seu torn, per a una
Cervera exhausta i poc abans de signar amb Joan II la capitula-
ció, un recurs extrem que palesava l'abandó en què va trobar-se
mentre romangué fidel a la causa de la Diputació del General.

Tot i ser a les terres de ponent la darrera en caure, no
mancaren partidaris de Joan II a l'interior de la vila. No és
fàcil de caracteritzar-los com a grup. Els llibres de Consells
assenyalen alguns membres de la noblesa i el clero local -al-
guns Sabaters i Vilaplans, el comanador del convent de Sant
Agustí- però al seu costat es citen altres individus de condi-
ció més modesta i obscura. En una sessió de finals del 1463
s'atribuïen connivències amb els moviments reialistes entre els
veïns "axi lechs com frares, preveres, e encara fembres mundà-
ries."

A la vegada el noble Pere Ramon d'Oluja és esmentat com a
ferm partidari de "la terra" (i recordem que un avantpassat seu
havia estat privat del veïnatge noranta anys enrera). L'octu-
bre del 1464 els paers reberen notícia de l'aplegament de bona
part dels partidaris de Joan II a Vilafranca del Penedès, i
que el rei

"ha fetes moltes sclamacions contra los
barons, cavallers e gentils homens de aques-
ta patria, los quals se diria que per la
gran parcialitat que ells havian en aques-
ta vila, que ell la hauria a lur obediència
... E es per veritat que per lo dit avis sa-
bem com en lo dit ajust se son trobats en-

tre los altres Cinquanta, entre barons, ca
vellers, e gentilshomens, qui han offert
al dit Rey Johan de haverli aquesta vila."

Però el cas més notable de canvi de bàndol en el decurs de la guerra fou el del diputat militar Bernat Saportella, senyor de la Curullada i propietari de molts béns a les rodalies de Cervera, que el gener de 1463 va assumir la representació de la Generalitat del cantó de Joan II com a "diputat únic". Quan el 14 d'agost del 1465 un consell general multitudinari decidí a Cervera capitular amb el rei, aquest va regraciar l'activitat política i diplomàtica desplegada en favor de la seva causa per aquell noble segarrenc nomenant-lo carlà de la vila.

Va facultar-lo, a més, per seleccionar al seu arbitri els prohoms, consellers i paers elegibles. Al contrafur del rei contra els privilegis de la vila seguiren les vexacions i exaccions continuades del nou carlà. Cervera va pagar llavors la seva rebel·lia contra Joan II havent de patir novament l'amenaça senyorial que prèviament havia gairebé conjurat amb una estratègia reialista. Tota una lliçó per a l'esdevenidor. (172 bis)

3. Reialisme i bandolerisme: dels nostres fills, qui en prendrà cura?

El segon contra-exemple de fidelitat monàrquica immutable podria considerar-se mera anècdota, en comparació amb els altres, a no ser perquè -a diferència d'aquells- els protagonistes són aquí la gent menuda de Cervera; i també perquè ens presenta una certa vessant social del bandolerisme català del sis-

cents. (173) L'anècdota ha estat estudiada per Joan Reglà, John H. Elliott i Josep Mª Llobet, i és l'assalt a un comboi reial d'argent camí d'Itàlia, entre els Hostalets i Montmaneu, prop de Cervera, per la banda de l'italià Barbeta el 30 de desembre de 1613.

Custodiaven el comboi en aquesta part del trajecte uns vui tanta homes armats, de Cervera la majoria. Segons el relat del banquer genovès Niccolo Balbi, foren atacats per un centenar llarg de bandolers que arrabassaren a voluntat amb monedes i barres d'argent sense que els fos oferta resistència, ni pels homes de la guàrdia -"que todos dieron a huyo"- ni pels més de dos-cents que acudiren alertats de Cervera mateix i d'altres llocs veïns. En lloc de defensar el comboi reial, tota aquesta gentada s'aprestà a participar en el botí (174):

"Los dichos bandoleros no han llevado conu sigo más de 10 ó 12 cargas, y las otras han hurtado la gente, vecinos de todos estos lu gares que les havia llamado a nuestro favor. Y ellos platicaban con los dichos ladrones, los cuales les decían: "Tomad, amigos, dinero s en cantidad que ahora es tiempo de hacero s ricos siendo haciendas, como dijo el ca pitan, de genoveses..."

Implorant el banquer al cap Barbeta per a què impedís aquesta participació popular en el llatrocini, aquest li feu saber que fruïa més veient com la gent s'enriquia a costa d'hisenda de genovesos que amb la poca que per a ell es reservava. El desesperat banquer acabà la seva comunicació del fet a la Cort amb l'invectiva següent:

"Esta gente son todos grandísimos ladro-

nes, que hasta los frailes y particularmente los de la orden de San Bernardo se hallaron en el lugar adonde fue hecho el robo, buscando la vida, y hasta las mujeres y niños se ha averiguado que corrían a saquear también ellos..."

La suma robada, 180.000 ducats, bastaven segons Elliott per la soldada d'un més de totes les tropes del rei a Flandes.

Per si l'acció mateixa no oferís un contrapunt prou eloqüent de l'entitat real d'aquella suposada devoció reialista del poble de Cervera, el testimoni del banquer genovès ens ha transcrit la resposta que li donaren alguns dels anònims concurrents al festí després d'haver-los escridassat demanant-los "favor al rei":

"...que tenían hijos y que su Magestad no les daría de comer si los bandoleros los matasen."

El Consell de la vila havia acordat aixecar sometent general (però ja hem vist amb quin resultat!), alertar totes les poblacions en un radi de cinquanta quilòmetres i escorcollar tota persona procedent del lloc dels fets. Les campanes no cessarien de tocar, "ni de nit ni de dia". Moltes bufes i pocs trons: quan al cap de pocs dies el comte de Santa Coloma i un jutge de la Reial Audiència van personar-se a Cervera no hi havia ni culpables ni sospitosos per lliurar-los. Barbeta i els seus s'havien fet escàpols. (175)

I és que -com probablement esperava el bandoler Barbeta- una cadena de complicitats s'havia posat en marxa gairebé instantàniament. Els afortunats pagesos, jornalers, menestrals

-o les seves dónes- aprofitaren de seguida unes monedes providencials, però que cremaven a la mà, per saldar deutes i endarreriments. El diner i bona part de l'argent en barra robats anaren a parar a les butxaques de sempre.

Un cop tothom embolicat en l'afer, la resposta de la pairia als enèrgics requeriments de Balbi fou tant teatral com ineficax. Tampoc els jutges, ni el propi virrei, feien cara de voler bellugar gaire la troca, ja que -segons confidència feta al banquer italià- bona part del robatori arribà ràpidament a mans de persones residents a Barcelona i massa ben emparentades.

Aquesta petita història tenia com a rerafons l'ambigüa duplicitat de la vila de Cervera en els intents de l'administració virregnal per reprimir el bandolerisme rural català.

Malgrat participar en la Unió contra les bandositats des de començaments del segle XVII, Cervera no va signar formalment els acords fins a les darreries de 1616. No es pot dir que secundés la iniciativa virregnal amb molt d'entusiasme. Quan els soldats de la Unió prenien algun sospitós a la comarca, sempre resultava tractar-se de forasters o estrangers indolents que quan se'ls jutjava a la vila els eren aplicades sentències molt lleus -foragitaments- o absolutòries. (176)

Tot fa pensar en una tàctica elusiva i dilatòria que s'aplicava quan l'ententeixit de connivències s'estenia a la pròpia Cervera. Entretenir els soldats de la Unió en petits afers podia servir per distreure-los dels moviments a la zona de les bandes importants. El 1607 Perot Rocaguinarda s'escava a Vallfogona de Riucorb sense que fos destorbat, i el 1614 es trobaven a Sant Martí de Maldà els bandolers Tallaferro i Benet de

Rocallaura.

En canvi, quan l'acció dels bandits perjudicava la comunitat com un tot, llavors sortia tot el nervi que mancava en altres casos. El 1611 el Consell expulsava al promotor d'una facció contra el cavaller comanador dels Hospitalers de Granyena aplicant-li el privilegi que prohibia aveinar-se als qui preguessin part en bandositats. (177) El 1612 es concertava amb Tàrrrega la sortida dels respectius sometents per netejar de lladregots el camí reial. I el 1615, havent matat els soldats a Pere Gener de l'Ametlla de Segarra, cabdill d'una banda que havia assassinat Pere Joan Rossell de Cabestany, el seu cadàver seria jutjat i penjat a Cervera, i el cap exposat en una gàbia per a "temor i exemple" de tothom.

El desarrelament del bandolerisme començaria de debó un any després, amb el nomenament del virrei Alburquerque. El cop s'adreçarà, destre, contra la petita noblesa rural. A finals de maig una petita però disciplinada força feu cap a Cervera, i arrassà el castell dels Calders de Segur, i el dels Sescomes a Malacara. El tiranicidi local, dret que a la vila feia temps que havia ascendit al regne dels purs simbolismes polítics, l'administrava ara, sense contemplacions i al seu criteri, l'absolutisme reial. I no sense protestes de les autoritats cerverines. (178)

4. "La casa del General... una casa de perdició."

El tercer exemple en contra de Cervera com a fidelíssima vila reial és l'actitud de la paeria, i dels seus síndics, da-

vant les creixents demandes fiscals i militars de la monarquia dels Austries en les dècades anteriors a l'esclat del 1640. Tot el procés tret a la llum per John H. Elliott és enormement revelador de les relacions entre comunitat local i absolutisme, d'una banda, i entre institucions catalanes i comunitats locals de l'altra.

Cap a 1612 els funcionaris reials escorcollaven els arxius de les viles i ciutats catalanes, aquell tresor de les seves imunitats, cercant indicis, precedents o llacunes documentals que permetessin legitimar la pretensió de la monarquia de percebre una part dels ingressos dels comuns, els anomenats quints. Cervera, segons Elliott, va aconseguir de repel·lir aquesta primera escomesa fiscal de l'absolutisme "amb una combinació de força i astúcia." Però aviat el seu cas seria resolt per l'Audiència en favor del rei, el 1614.

La nova càrrega fou considerada tan insuportable que dos anys després, i veient "els grandíssims greuges fets a la universitat de Cervera amb la novetat, que mai havia pagat el quint", la vila va resoldre dissentir a les Corts que en endavant es convoquessin. (179) Simultàniament el Consell va acudir a la Diputació del General en demanda d'ajut. La desesperança resposta del procurador enviat a Barcelona fou, el 1620, que "no hi ha diputats", i en particular el diputat del braç militar,

"...fa tot lo que el virrei vol per a que no tregui son fill de la presó a desterro ara a les illes... Miren pobre Catalunya com està." (180)

I, en efecte, mentre algunes viles havien hagut d'enviar directament emissaris a la Cort de Madrid per fer valer els seus drets , davant la passivitat de les institucions catalanes, els diputats posarien de seguida el crit al cel quan la pretensió reial sobre els quints va arribar a tocar Barcelona.

L'animadversió cap a una Generalitat sentida aliena als propis interessos i desitjos, que es trasllueix a la resposta del procurador cerverí, deuria anar en augment en les dècades següents. El 1632 el Consell de Cervera blasrava pel mateix motiu uns diputats i unes constitucions al servei d'interessos aristocràtics (181):

"Per l'experiència o'és vist que succeint-se cas de contrafecció de constitucions i privilegis, en ésser interès de persones eclesiàstiques o militars, en lo punt los Diputats ixen a la defensa... i que quan se fan agravis a universitats o persones del braç real, dits diputats recusen d'eixir a la defensa."

Hi ha molts indicis -ha escrit Elliott- del "profund ressentiment popular antinobiliari a la Catalunya de finals del segle XVI i del XVII. Un "constitucionalisme" que atorgava imensos poders i privilegis als amos de la terra naturalment que semblava l'antítesi total de la llibertat a aquells que es trobaven oprimits pels primers." Un text anònim del 1626 deia que "lo pobla de Catalunya comunament té poca afecció a la Generalitat per que no gosan tots comunament de oficis en ella..."

(182) La impopularitat de la Diputació del General no era, doncs, només cosa de Cervera.

No sorpren, llavors, que el síndic d'una vila disposada a recòrrer al dissentiment anés a les Corts de 1626 ben instruït pel Consell per proposar, també, una reforma de tot el sistema de provisió de càrrecs de la Diputació,

"...per quant en la insaculació que se fa en dit general dels oficis de diputats i oidors se té molt poc en compte en la bon dat, suficiència i legalitat dels qui insa culen, que no tenen compte sinó amb paren tius, afinitats, amistats, i forcen a dona tius i remuneracions que en reben."

Per si aquesta acusació de corrupció no era prou entenedo ra, el Consell havia escrit, a continuació d'una demanda de re ducció dràstica de càrrecs i d'acurat control de les despeses, el següent comentari al que després es passaria ratlla:

"... la casa del general de Barcelona... no és sinó una casa de perdició."

Elliott va cridar l'atenció sobre el fet que la proposta de reforma de Cervera inclogués la recomanació de què la selec ció dels diputats militars en particular fos confiada al virrei: "les ciutats -escrivia- volien veure, no menys, sinó més govern. La corona era l'aliada natural de les viles en un món dominat per Barcelona i l'aristocràcia." (183)

L'examen que he portat a terme dels motius profunds de l'estrategia reialista seguida per Cervera a llarg termini con corda en bona mida amb aquesta asseveració. Però convé no sim plificar massa el complex i canviant joc de forces i interessos entre l'expansió de l'absolutisme reial, la defensa d'una Gene ralitat enquistada per la noblesa catalana i el patriciat barce loní, i la resistència d'unes localitats urbanes més petites,

les quals, tot i mostrar en la seva actuació uns trets força distintius com a comunitats, no eren de tota manera illots carents d'antagonismes socials al seu si.

L'absolutisme monàrquic es movia en una paradoxa constant: li feien nosa els privilegis i constitucions particulars, com les del Principat, la ciutat de Barcelona, o altres ciutats i viles reials; però l'administració virregnal només podia funcionar, com a bastiment absolutista, si disposava de la cooperació de la classe dominant catalana -la noblesa en tots els seus esglaons, l'alt clergat, les oligarquies municipals-, i aquesta classe resguardava els seus interessos rera d'aquells privilegis. A partir d'un cert punt la paradoxa, que tenia en les exempcions fiscals la clau de volta, bloquejaria la progressió del règim absolutista de la Casa d'Àustria, malgrat els desig-nis d'Olivares.

La mateixa contradicció es pot veure del cantó invers. La classe que dominava la societat catalana havia d'acomplir un doble paper: ajudaria a la corona a mantenir l'ordre establert contra possibles revoltes dels de baix, i a la vegada preten-dria estendre o preservar els seus drets i prerrogatives parti-culars. Aleshores el seu conflicte n'arrossegà un altre de caràcter més general. Com a classe rectora, tendia fàcilment a confondre amb els seus propis interessos i privilegis els furs i constitucions nacionals. Maldaria sobretot per defendre els primers, però això podia contribuir lateralment a la preservació dels segons de les apetences uniformitzadores de l'absolu-tisme. (184)

¿Quin paper corresponia jugar, llavors, a comunitats vila

tanés, marginades del poder aristocràtic i oligàrquic d'àmbit nacional, i esversades a prendre el rei per aliat en la seva pugna amb els senyors de la terra més propers? Jugaven amb les seves pròpies cartes. D'antuvi defensaven els seus, de privilegis; i no per això eren més "localistes" o "particularistes" que els qui dominaven l'aparell de la Generalitat: tenien els seus propis criteris sobre com hauria de regir-se la nació catalana.

La seva lluita era a dues bandes. Contra l'absolutisme, quan el rei -en lloc d'alliberar-los i fer-se mereixedor de llur fidelitat- volia senyorejar-los per la força, i llavors no dubtaven a reclamar dels oligarques representants de la nació una emparança que rarament els procuraven . I contra l'aristocràcia catalana que s'havia ensenyorit de les corruptes institucions del Principat tampoc dubtarien a exercir la seva estratègia reialista tradicional.

És frapant la contradicció entre l'acusació de submissió a la voluntat del virrei del diputat militar per interessos personals, feta pel síndic cerverí el 1612, i la seva proposta a les Corts de 1626 de què fos precisament el virrei qui determinés la selecció dels diputats militars. Però aquest contrast no expressa un canvi d'actitud del Consell de Cervera, mostra simplement les dues aigües d'un mateix sostre, les dues vessants que ja hem trobat en observar d'aprop la llista de privilegis: als ulls de la comunitat local l'estratègia reialista a llarg termini sempre havia estat compatible amb la resistència al rei en tant que senyor. En el segle XVII la lluita contra l'absolutisme es farà des de Cervera amb la mateixa retòrica reialista d'a

bans, i mantindrà un cert tó antisenyorial i antioligàrquic, adreçat en part contra les institucions catalanes.

Per a què la formulació d'Elliott -"la corona era l'aliança natural de les viles en un món dominat per Barcelona i l'aristocràcia"- faci completa justícia a la trajectòria seguida per Cervera, caldria afegir que la dita aliança no comportava transformar les comunitats vilatanes en dòcils connivents de l'absolutisme.

Una bona mostra d'això és tota la part de les instruccions de 1626 al síndic de Cervera tocants a les pretensions fiscals i militars de la monarquia: que "en ninguna manera consent a la petició de Sa Magestat a propòsit de demanar soldats", i que per fer-lo renunciar als quints li fos ofert per les Corts un subsidi d'1.100.000 lliures. Les impressions que el síndic trametria al Consell sobre el desenvolupament de les Corts són un bon exponent de la diferència entre opció estratègica reialista i veritable devoció monàrquica:

"Lo que sé dir a V.M. és que aquestes Corts són molt diferents de les que són tingudes per altres Reis, per quant les Corts passades si los reis volien obtenir algunes coses tant de cavallers com de vila, els pregaven i ara tot és amb amenaces." (185)

I una altra mostra allisonadora és observar les mateixes reaccions de la pròpia vila estant. Les exigències militars creixents de Felip IV portaran el Comú de Cervera fins el límit de la desobediència civil col·lectiva. Després de dues contribucions extraordinàries de guerra, el 1630 i 1634, una nova de

manda de reclutament provocarà la següent resposta evasiva del Consell: no calien més soldats, car si hi hagués enemics tots acudirien prests a la lluita. Era una manera de fer saber als de dalt que no considerarien seves les guerres del senyor-rei.

El 1635 esclatava la contesa oberta amb França, i les pressions s'agreujaren. La resistència passiva dels cerverins portarà a la burocràcia reial a actuar per la força. Davant un pregó que obligava per justícia al pagament d'una contribució per fortificar la frontera, el Consell acordaria el 1639 que els veïns refusarien satisfer-la voluntàriament i es deixarien executar judicialment. (186)

5. La guerra dels Segadors.

Davant l'esclat del 1640, ¿quina aversió seria més forta? ¿la prepotència fiscal i militar de l'absolutisme dels Austries o una Generalitat penetrada per la noblesa, l'alt clero i el patriciat barceloní rivals? ¿Quina fidelitat seria més forta: "la terra", "Catalunya", o "el rei"?

"Cuando la guerra de los Segadores, Cervera se puso al lado de Cataluña con cuya causa se hallaba identificada", escriuà Dalmases el 1890. (187) És el nostre quart exemple comprometedor del mite de la fidelíssima Cervera, que ofereix un interessant punt de referència -potser en alguns aspectes, també d'inflexió- per entendre la seva opció en el conflicte successori cinquanta anys després.

Les primeres reaccions de la paeria no foren d'immediata so

lidaritat amb la insurrecció pagesa. (188) El juny de 1640 els consellers tancaven els portals, posant-hi guàrdies i rondes que obliguessin als segadors a deixar les armes abans d'entrar a la vila. Ben aviat, però, el seu temor passà dels pagesos de la terra a les tropes castellanques que havien entrat a Belianes i Sant Martí de Maldà a mata-degolla. Sovintejaren els contactes amb Lleida i amb la Diputació del General a Barcelona, on Rafael de Moixó fou enviat com a síndic a les Corts convocades el setembre.

L'octubre Cervera envia dos-cents soldats de la vegueria per fer front a les forces castellanques a Fraga, i cinquanta més el desembre per contenir-les al coll de Balaguer. El contrast amb l'anterior resistència als serveis militars exigits per Felip IV és ben patent. Quan a principis de 1641 la retirada dels francesos de la zona fa tèmer una arribada imminent dels castellanques la vila precisa urgentment nous soldats, però la universitat es troba ja recarregada pels interessos d'un deute veritablement astronòmic. (189) Llavors el Consell decideix recórrer a una sortida d'emergència: batre moneda, per encunyar la qual resolen disposar de les joies i objectes de culte de les esglésies i convents (expedient que ja s'havia aplicat abans, i no sense amenaces d'excomunicació, en la guerra a Joan II). (190)

Les trameses de soldats prossegueixen, i la tardor de 1641 era la població sencera que s'alçava en armes formant el Consell sis companyies de cent homes cada una amb tots els compresos entre vint i cinquanta anys. Això venia a ser un combatent per cada casa (191), i constitueix un interessant precedent

-ahora que un bon contrapunt- de les coroneles i el Regiment que alçará Cervera en la guerra de Successió.

No hi ha dubte, doncs, del manifest alineament de la vila amb el projecte separatista català que la revolta pagesa havia esperonat. El 1643 els paers ja preparaven la demanda de privilegis al rei de França: poder nomenar batlle d'aigües i la cessió de la baronia de Sant Antolí o del comtat de Guimerà. (192) Quan el 1652 les forces castellanques dominaven gran part de les terres de ponent, una Cervera assolada per la pesta encara faria els darrers esforços per enviar reforços a les poblacions que resistien.

Però un factor sembla haver fet canviar, entre aquestes dues dates, la bona avinença amb Barcelona i el nou rei "defensor del Principat" (193): l'allotjament de forces franceses a la vila i les exigències continuades de contribucions extraordinàries. El juliol de 1642 el Consell es declarava incapaç de seguir lliurant a Barcelona la quantitat acordada, degut a les despeses que ocasionaven els set-cents soldats de cavalleria estadants, i considerant-se ja excessives les quantitats esmerçades pel "rei i Catalunya". En canvi, els subministraments d'homes i provisions a Lleida no es regatejaven tant. Cervera s'hi jagava aquí la seva pròpia salvaguarda.

Aviat comencen les protestes al nou virrei francès pels robatoris, les exaccions i els contrafurs comesos pels terços allotjats, sobretot quan la paga s'endarrereix o no arriba. El Consell es resisteix a acceptar les exigències dels francesos sobre una vila famolenca i apestada, i atribueix qualitat de "prèstecs" a les aportacions forçoses que es veu obligat a lliurar.

Tots aquests greuges -força simètrics als patits abans de la revolta per obra dels terços castellans-, ¿determinaran una inflexió en l'adhesió al projecte annexionista amb França de la Diputació del General? ¿Van produir-se mudances en l'opció fins aleshores adoptada sense fissures visibles? Es en aquest punt on la tradició reialista posterior s'aferrarà per rentar la cara dels fets i poder-los presentar en companyia del mite.

Josep Corts i Andreu de Massot es berenaran els dotze anys de guerra amb l'asseveració axiomàtica de què Cervera "sempre va delir-se per retornar al seu senyor natural mentre va sofrir la pena de veure's ocupada per les armes franceses". Aquests autors del set-cents divulgaran la versió segons la qual ja el 1651 els veïns s'havien adreçat secretament a les forces de Felip IV per fer-los saber el seu desig de "restituir-se a la seva obediència", conxorxa que fins l'octubre de 1652 no s'haria pogut posar en pràctica (194):

"Como el Príncipe Don Juan estava ocupado en la reduccion de Barcelona no pudo enviar socorro alguno a los de Cervera para auxiliar la idea que habian tomado de sacar de la villa a la guarnicion francesa; lo ejecutaron por sí solos animados de su fidelidad, y amor al Rey, con el mayor vigor y destreza, apoderándose de las puertas, castillo y muros, piezas de artilleria y demás. Noticioso el Principe Don Juan de Austria de esta tan valerosa plausible accion la participó a S.M. expresándole lo bien que se habian portado los de Cervera en ser la primera que a su voluntad se habia reducido."

El relat, que Dalmases encara donava per bó el 1890 (195), era avalat per la Historia de los hechos del serenísimo señor don Juan de Austria en el Principado de Cataluña publicada el 1673 per Francisco Fabro. Josep Mª Llobet ha assenyalat la sospitosa desaparició del llibre de Consells de l'any 1652, i ha localitzat un acord municipal pres el mateix any d'edició de l'obra de Fabro que resulta prou aclaridora. L'escriptor s'ha via personat a la vila i els havia notificat que tant la Diputació del General com la ciutat de Barcelona, juntament amb altres ciutats i viles de Catalunya, el gratificarien amb alguns honoraris per haver narrat a la seva Historia els serveis que cada una d'elles havien fet en benefici del rei d'Espanya. L'acord afegeix que la versió de Fabro era un bon abonament de la "memòria" de Cervera, i trobant-se l'autor al servei del monarca la recomanació podia ser molt convenient. Es va resoldre pagar-li deu dobles d'or. (196)

El govern municipal cregué doncs que manipular la història era un instrument de política exterior de la comunitat prou valuós com per esmerçar-hi la suma. És un exemple força notable d'un dels procediments forjadors de mites. ¿Però hem d'entendre que aquella falsejada narració era una invenció venal de cap a peus? Ho era, ben segur, en la intenció general que cercava esborrar les traces de la lluita de Cervera contra l'absolutisme de Felip IV. ¿També en totes les peces i detalls?

Sabem que el rei ennobliria el 1652 mateix Rafael de Moixó, paer en cap de Cervera, malgrat haver estat síndic de la vila a les Corts rebels reunides al principi de la guerra. (197) En el relat de Francisco Fabro i Josep Corts en Rafael de Moixó

hauria estat el promotor d'un nucli conspiratiu reunit a l'església de Sant Joan que va juramentar-se per expulsar els francesos. Eren, entre altres, Agustí de Froleras, don Josep Puig, el doctor Francesc Ninot, don Felip Cerveró, el doctor Miquel Nuix, Miquel Janer, Josep Huguet, Cristòfol Freixes, Josep Corts (pare de l'autor de la referència), Joan Teixidor, Jeroni Casanoves, Josep Janer, Llorenç Codina i el rector de l'església parroquial doctor Joan Sedos. És a dir, un nucli influent, amb cognoms ben coneguts i voluntat rectora de la comunitat vilatana, que conspirava al marge dels consells i el sistema representatiu local. ¿Un precedent de la "Junta de Ciudadans Visibles" del 1705, o pura retrotracció inventada d'aquesta a la guerra dels Segadors? Agustí Duran i Sanpere va considerar-lo autèntic. (198)

Convé recordar el contexte en què podria haver-se ordit aquesta confabulació anti-francesa i pro-espanyola. La pesta havia entrat a Cervera i "els pobres vivien dels pocs fruits que trobaven a les vinyes, ametlles y nous, 'que tot era comú' ..." (199) L'exèrcit castellà s'anava imposant arreu a la Catalunya occidental, i mentre el Consell feia els darrers esforços per defensar la vila i ajudar els nuclis resistents, no sembla inversemblant que un grup de pressió oligàrquic cerqués la manera de precipitar la fi de la guerra i atallar aquell comunisme veïnal imposat per la misèria extrema.

Amb conjura filipista o no, Cervera sofriria en qualsevol cas el càstig de les forces castellanes ocupants. A començaments de 1654 va arribar l'ordre d'enderrocar les fortificacions fetes a la vila durant la guerra, les muralles i el castell.

Abans de la primavera ja s'havia complert, malgrat les protestes de la paeria i el síndic de la vila. No és precisament una mostra de confiança reial cap a "la primera vila en retre's so ta la seva obediència." (200)

6. L'ocupació militar de la vila i la Revolta dels Gorretes.

Aviat recomençaren les exigències de nous soldats -tres companyies el 1653-, de contribucions extraordinàries per fortificar la frontera amb França, de serveis de transport per com bois militars. Però no fou una situació passatgera. Des de la fi de la guerra fins a l'entronització de Felip V i el conflicte successori Cervera va romandre en un estat d'ocupació militar intermitent. Unes companyies o tercios en succeïen d'altres, i encara va establir-se el costum de fer-hi revistes generals que podien reunir fins a trenta companyies alhora. Les notícies d'allotjaments aplegades per Josep Mª Llobet cobreixen els anys 1652, 1656, 1657, 1678, 1688, 1692-93, 1695-99 i 1701; les revistes generals s'efectuaren el 1657, 1668, 1669, 1670, 1672, 1675 i 1679. Els únics períodes una mica llargs en què se'n va deslliurar foren el decenni 1658-67 i els vuit anys com presos entre 1680 i 1687. El cost d'aquesta càrrega militar entre 1652 i 1700 va estimar-la el Consell en més de cent vint mil lliures. (201)

En una concòrdia signada el 1661 entre el Consell extraor dinari, dit de Seixantena, i els creditors censalistes de Cervera, davant la impossibilitat de respondre el Comú a l'immens deute acumulat, se'ns descriu vivament l'estat en què es troba

va la vila. (202) El quadre comença amb el record de "los molts gastos que se offeriren en lo any 1652 per raho del contagi que durà tant temps en ella, que gastà lo comun sens los particulars pasades de xexanta milia lliures." Però les pèrdues per la pesta encara serien inferiors que les causades pels altres assots apocalíptics.

"De altra part -prosegueix el document- aportà en la taula de Barcelona... cerca de vint y quatre milia lliures"; i afegeix en aquest punt, -tot considerant els afers de Barcelona i la seva Taula de Canvi quelcom aliè i hostil, i amb una delimitació nítida dels límits on s'estén la lleialtat envers la "pròpia" comunitat-: "...sens que lo poble puguè ni hage pogut valersen..."

Finalment, "dita Universitat y singulars estan exauts y acabats" per "lo molt que ha gastat, comun y particulars ab gastos dels soldats, mostres y infinits transits, que entre comu y particulars hauran vingut a gastar per rahó dels soldats, mostres y transits, passades de vuytanta milia lliures..." La càrrega militar duia darrera la fiscal: calgué satisfer-la també "petxant als singulars ab un grosisim tall y quistia que veni importar molt mes que un delme..."

Molt més que un delme! Es patent la consciència d'excepcionalitat -que havia de reforçar el sentit de comunitat vilatana d'una forma ben concreta- de l'insòlit privilegi de franquesa de delmes. Però no tot va quedar-se en majúsculs impostos directes: "...sens això la contribucio cada semana continua, y imposicions fetes sobre los grans." I dels grans n'era un temps de fretura, "per haver... lo present y estos anys

atras... collit poquíssima cosa tant en lo terme de la present vila com en la comarca de aquella..."

La càrrega fiscal i els allotjaments militars que havien esperonat la revolta dels segadors vint anys enrera, s'havien fet ara endèmics. ¿No havia de fer-se també persistent l'animadversió de la comunitat envers l'absolutisme dels Àustries? ¿Pot dir-se de Cervera que el redreç econòmic dels anys vuitanta del sis-cents va anar acompanyat d'una reconciliació política amb la monarquia de Carles II? ¿Haurien sentenciat els cerverins, amb Narcís Feliu de la Penya, que aquest fou "el mejor Rey que ha tenido España"? (203)

L'existència d'un redreçament econòmic els darrers vint anys del segle XVII sembla dubtós a moltes comarques no marítimes. (204) A la Segarra -i a l'espera que futurs treballs específics ho estableixin amb major concreció- la incidència del redreç sembla haver estat en tot cas feble i ambivalent. Pierre Vilar ha assenyalat com a símptomes l'activitat dels ports del litoral tarragoní per on sortien el blat, l'aiguardent i altres productes agrícoles d'exportació de l'Urgell i la Segarra. Però caldria determinar-ne la magnitud i la regularitat: ¿no s'invertia el sentit en succeir-se males collites? En el sector pecuari s'ha referit al moviment ascendent de la fira de Verdú, però aquest era un centre redistribuidor de bestiar que afectava un radi molt ample de la Catalunya occidental i meridional. (205) Pel que fa a la indústria rural, Vilar esmenta les queixes dels corders barcelonins per la competència de productes de cànem procedents, entre altres indrets, de Cervera, Tàrrrega i Agramunt. ¿Però la novetat era aquesta exportació de

cordes i espadenyes a "la marina", o bé la llibertat de comercialitzar-les a Barcelona? I en tots els casos, ¿es tractava de veritables innovacions, o de la recuperació tardana d'activitats anteriors i ja tradicionals?

És cert que en els anys 1679-83 té lloc la nova construcció de la Casa de la Paeria de Cervera dirigida per l'escultor Francesc Puig. A la vegada, cases nobles com els Capmany, Navés i Niubó es fan edificar nous palaus al carrer major i a la plaça de Sant Miquel. (206) Però això darrer ens recorda també que s'està produïnt un procés refeudalitzador amb la formació de nous capbreus. (207) El 1687-88 la collita es perd per la plaga de llagosta i el 1691 es projecta la supressió del dret de quint per la minva general del comerç. (208) El 1699 la Tau la de Canvi de Cervera, que ha arrossegat des de la seva creació una existència més aviat mediocre, es troba literalment sen se fons i no pot retornar un sol dipòsit. (209)

D'altra banda, entre el pols econòmic més o menys feble d'una represa econòmica (amb els eventuals guanys desigualment repartits) i la creació de noves lleialtats polítiques hi ha al tres realitats també pertinents. La satisfacció política, "l'entesa confortable entre els catalans i els castellans" -en paraules d'Henry Kamen (210)-, la reconciliació amb la dinastia dels Habsburg, no va ser un fenomen "català", sinó de les classes privilegiades del vell ordre feudal i d'una nova (però reduïda) "burguesia" incipient. El pes dels allotjaments de tro pes i de la fiscalitat militar extraordinària seguia pesant so bre els altres, la majoria. Com el 1640, seran aquests factors els que faran esclatar, després de la plaga de llagosta de 1685

-89, la revolta oblidada dels "Gorretes" o "Barretines". Un oblit que mostra, altra vegada, la gran capacitat d'amnèsia selectiva de les mitologies nacionals.

Els treballs d'Henry Kamen i Jaume Dantí han demostrat que no va tractar-se d'un avalot circumstancial i limitat, sinó d'un veritable moviment pagès, una segona revolta de la Terra, de magnitud comparable -si no superior- a la revolta dels Segadors. (211) Però aquest cop la insurrecció dels "barretines" no esdevindrà també nacional perquè les classes privilegiades i benestants, i les institucions de govern catalanes, hi enfrontaran decididament en lloc d'encapçalar-la i canalitzar-la en projecte separatista contra Castella.

Tot i que la guerra amb França havia acabat teòricament el 1659, la presència de tropes castellanes o estrangeres va proseguir. Entre 1660 i 1670 moltes viles -Cervera entre elles- havien fet arribar les seves queixes pels allotjaments al Consell d'Aragó. (212) El problema s'agreujà a partir del 1687, no solament per l'increment absolut del nombre de soldats, sobretot per les desigualtats locals derivades de les múltiples exempcions concedides entre tant.

Mentre les tropes i llurs cavalleries exigien aliments, habitatge, serveis de transport i contribucions extraordinàries als veïns de les poblacions on s'allotjaven, la plaga de llaç ta els queixava molts cops sense collita: "en la parte de Urgel y en lo mas de la Segarra no dexaron cosa verde ni grano... y fue esto desde Cervera hasta Gerona... Parecia ser la fin del mundo por toda Cathalunya". (213) Quan la guerra amb França esclatava de nou el 1689 semblaven haver-se reproduït algunes de les circumstàncies que cinquanta anys enrera havien portat a

l'alçament contra Felip IV i el comte-duc d'Olivares.

El moviment pagès va presentar-se en tres onades successives d'amplària creixent. La primera va esclatar a Centelles el 1687 i es va estendre per la comarca d'Osona, el Lluçanès i bona part del Vallés oriental. Els motius principals eren el refús dels allotjaments i la restitució en els seus càrrecs dels diputats Anton i Daniel Saiol, i Josep Sitges, que havien fet costat a les demandes inicials de Centelles i Tona, i havien estat destituïts pel virrei.

L'avalot no va eixamplar-se de moment més enllà d'aquesta zona, però el virrei no pogué reprimir-lo per la força ni obligar les poblacions revoltades a lliurar les contribucions militars extraordinàries. En canvi, el marquès de Leganés va obtenir el suport de les institucions catalanes i barcelonines on ningú no recolzà els tres diputats cessats i detinguts per connivència amb els avalotats.

La segona onada va desencadenar-se la primavera del 1688 arran d'un incident entre veïns i soldats a Vilamajor. Aquest cop el nucli inicial de sis o set-cents rebels decidiren dirigir-se ràpidament cap al Maresme i Barcelona. Entraren a Mataró i obligaren a quatre ciutadans prominents a seguir-los fins les muralles de Barcelona, on en pocs dies s'aplegaren uns deu mil pagesos -divuit mil segons altres testimonis- que als crits de "visca la terra", "visca el rei i mori el mal govern" encerclaren la ciutat des de Sant Andreu fins l'Hospitalet.

El maig del 1640 n'hi havia hagut prou amb cinc-cents per entrar a la capital i deslliurar un diputat. (214) Ara -segons

van fer saber els quatre ciutadans mataronins arrossegats per la multitud i utilitzats de portantveus- els revoltats volien l'alliberament de tres diputats i d'un notari simpatitzants de la seva causa, la ratificació oficial de les concessions de fet atorgades per la inacció de les autoritats davant l'anterior avalot, la negociació de les contribucions militars i la promulgació d'un perdó general.

Així emplaçades pel moviment pagès les classes rectores no podien ja desentendre's de la qüestió. El bisbe de la ciutat, que pretengué dissuadir-los, fou pres com hostatge pels rebels al·legant que no era català. Llavors les autoritats de Barcelona van capitular davant el setge pagès: el notari Lloses fou alliberat i una comissió de cinc nobles va comunicar als assetjants la concessió del perdó, la suspensió de la contribució i la reintegració en els càrrecs dels tres diputats detinguts. La massa pagesa va replegar-se i el virrei fou substituït.

Però les classes benestants i privilegiades havien estat fortament colpides. Després d'assolir els revoltats tot el seu programa l'Audiència era plenament conscient que (215)

"...se puede recelar un segundo movimiento y que pase a ser universal en toda la provincia por ser plausible a todos el motivo de quitar las contribuciones y los alojamientos... habiendo visto que pueden atreverse a todo sin ser castigados."

Aquest cop la revolta havia afectat ja tota la meitat oriental del Principat, la Catalunya Vella. Cal recordar que en aquest moment l'est i Barcelona concentraven una gran part de la població catalana enfront d'unes terres de ponent despoblades o, de vegades, autènticament desèrtiques. (216)

El tercer esclat va presentar dos trets nous: l'extensió a la pràctica totalitat de Catalunya i l'aparició de manifestacions força explícites de motius antisenyorials i antioligàrquics. El moviment general va anar precedit l'estiu del 1688 per un seguit d'avalots locals -a Martorell, Sabadell, Berga, Puigcerdà, Sant Boi, Vilamajor i altres llocs (217)- alguns dels quals, com el de les "faves" a Manresa, presentaven clarament objectius plebeus i de classe. (218)

La component antisenyorial va fer-se també general, d'abast nacional, quan el nou virrei Villahermosa va acordar amb la noblesa catalana, i amb bona part dels diputats de les Corts i dels consellers barcelonins, la substitució de les contribucions militars extraordinàries, recaptades per les forces allotjades a les poblacions afectades, per un donatiu voluntari. Amb això les classes dirigents lligaven directament la seva sort amb l'administració virregnal -el "donatiu" l'hauran de recaptar els nobles catalans a llurs senyories, i els diputats a les viles i ciutats reials-, alhora que eliminaven qualsevol possibilitat de conduir el moviment pagès servint-se de la seva força per assajar un nou projecte comú antiabsolutista.

Fou llavors quan el moviment va arribar fins a la Catalunya occidental, amb l'intent dels revoltats de formar un autèntic exèrcit de la Terra reclutant tots els homes majors de catorze anys i prenent l'armament a les tropes castellaness sistemàticament assaltades per sorpresa. De l'altre cantó, seria també en el tercer acte de 1689 quan els oficials reials superaven la seva anterior indecisió reclamant amb urgència la tramesa de noves forces. La noblesa catalana va plantejar oberta

ment a la Diputació el seu propòsit de castigar els revoltats, i el virrei Villahermosa va emprendre decididament la via de la repressió.

En el seu "Estado Antiguo y Moderno de la Ciudad de Cervera" Josep Corts va dedicar una extensió similar als "disturbis" del 1640 i 1689, la qual cosa no deixa de ser significativa. En destacava la composició plebea, el motiu central contra els allotjaments i la procedència oriental: (219)

"...en el año 1689, impresionados algunos paisanos de aquellos que mas descuellan entre la gente vulgar y rustica, de que se les hacia vejacion respecto de los Alojamientos de las tropas, dispusieron entre si una com mocion popular que solo cundió entre la Ple be, y como sea esta un monstruo sin cabeza para dirigir sus acciones, y duro para dejarse vencer de la razon, puso algun cuida do, y tomando aquella sedicion un considerable cuerpo, á que dieron incremento las voces de libertad, y vejacion, atraia con sigo, ó ya con la violencia, o con la per suasion, á los paisanos de los pueblos abiertos, y con los deseos que fuese univer sal iban aquellas gentes con cuadrillas in solentes, y armadas, discurriendo por el Prin cipado, habiendo ya violentado toda la tie rra desde las cercanias de Barcelona hasta Cervera."

El crit de llibertat subratllat per Corts no sembla haver presidit les manifestacions dels propis revoltats, que bàsicament reproduïen els vells motius del 1640 i seguien cercant la seva legitimació política en els paràmetres del reialisme popular tradicional. Però alguns dirigents de la rebel·lió havien

establert contactes amb França davant la manca de suport en les classes rectores del Principat, i aquest Estat cercà d'utilitzar la revolta malgrat no tenir intenció d'envair Catalunya en aquelles circumstàncies. L'intendent del Rosselló feu circular un discurs apòcrif on apareixia aquella veu de llibertat citada per l'apotecari cerverí (220):

"Ha llibertat! quan dolsa es ta memòria, quant poch se estima, y quant poch són los hòmens que volen recordar-se de la sanch que nostres predecessors han derramat per conservar-la."

Entre la sang al.ludida hi havia la d'Antoni Soler, dirigent de Sant Boi que després de ser condemnat en rebel.lia fou assassinat als setanta-quatre anys pel seu propi fill adoptiu subornat per les autoritats; la del "Coix de Girona", un notari que fou esquarterat i el seu cap exposat en una gàbia a la seva ciutat; la de Joan Castelló, "el Roig de Centelles", que fou capturat, torturat i esquarterat a Vilafranca del Penedès; i la de moltes altres víctimes de la repressió. Josep Corts es referia a aquestes exemplars execucions tot atribuint al seu terror la virtut de guarir una perillosa malaltia:

"Fue Dios servido que con las diligencias y buena conducta del Capitan General, Dipu tacion de Cataluña y Ciudad de Barcelona, se cogiese el Principal de aquella rebellion, á quien cortaron la cabeza, y con ella se quitaron los pies á toda la sedicion, quedando muy sereno el cielo de todo el Princi pado..."

Però el veritable cap que en va havia cercat el moviment pagès eren les institucions catalanes i barcelonines. És par-

ticularment notable aquesta manifestació de solidaritat de classe envers la Diputació i Barcelona, en el recurs al terror en front d'una revolta plebea, per provenir d'un filipista furibund que escribia en la postguerra del conflicte successori. Potser per això no va estar-se d'afegir, però, una obscura referència adreçada en part a les institucions suprimides per la Nova Planta: "...que sin haber influido para la formación de aquel temporal hubieran podido sus pérfidos vapores perturbarle."

¿Quines foren les repercussions a Cervera d'aquesta tercera onada de la revolta dels Gorretes? Segons els historiadors reialistes cerverins les autoritats de la vila van parlamentar amb els rebels -com les de Barcelona ho havien hagut de fer l'any anterior- però van despatxar-los sense miraments:

"habiendo llegado algunos de ellos cerca de los muros se les permitió bajo palabra el que entraran seis..., y propuesta su bárbara resolución fueron con desprecio despedidos..."

Per dissuadir-los de nous intents el Consell va aixecar diverses companyies de milícies urbanes fidels, sota comandament del paer en cap Joan Muntaner, burgès honrat, que

"...guardaban de dia y de noche, con militar estilo, las puertas y muros, diligencia que atemorizó a los malos y dió valor y esfuerzo á los buenos..."

Car segons Josep Corts els ulls de tota la rodalia estaven fixos sobre Cervera:

"...estaba llena la ciudad (sic) de diferentes síndicos de las villas y lugares del

Campo de Tarragona, Segria, Urgel y Sagarra, observando la resolucio[n] que tomara Cervera, la cual mas con las obras que con las palabras les hizo comprender la obligacion de Vassallos, y atroquelados aquellos con el valor y buen ejemplo de Cervera se mantuvieron con quietud, sin dar ascenso a las sediciosas amenazas."

Josep Corts era el 1689 conseller de la vila, i havia estat paer l'any anterior. La seva mà sovintejava aquells anys en la crònica oficial de la paeria dita Llibre Verd del Racional, i quan escriurà això els anys vint del segle XVIII era regidor perpetu de la ciutat per nomenament reial. (221) ¿Podem donar crèdit al seu relat de l'arribada dels "gorretes" a Cervera?

Però aquest cop la seva distorsió seria per omisió, no per deformació dels fets. Al llibre de Consells de vint-i-quatre trobem el que va celebrar-se el vint-i-vuit de novembre del 1689 amb caràcter extraordinari ("foren estats cridats... lo noble... Veguer y Batlle... y muchas personas de consideratiu aixi del bras militar com secular"), "per ser la materia... de molta consideració..." (222) L'assumpte en qüestió eren "las novas tant lamentables havian arribadas a esta Universitat acerca del acte tumultuos y comocio feta per alguns pobles del ...Principat, posantse en vista de Barcelona per ordre del general dit de las Gorretas, per part del qual se van aplicar medis perque dita comocio arriba ser Universal en esta Provincia ..."

La forma d'intentar aquest "general" d'"universalitzar" l'aixecament resulta ben curiosa. El veguer i batlle de Cerve-

ra declarava haver rebut d'aquell un paper que l'"intimava" a declarar sometent general a la vila "en pena de la vida", i que "acodissen tots los de 14 Anys en amunt ab armes a la vista de Barcelona". No fent efecte aquesta via epistolar i institucional, el dia anterior a la celebració del consell citat van comparèixer a Cervera.

...vuyt homens ab corns... los quals los insinuaren que venian perque la vila alsas dit sometent per lo efecte sobredit..."

L'"exèrcit de la Terra" demanava combatents, però a la vegada la rebel·lió pagesa seguia buscant desesperadament que en el món urbà algú amb poder es decidís -com en ocasions anteriors- a posar-se al front:

"...ab lo llenguatge gastaren dits sediciosos, de que si la lloca mane seguirian los polls..."

Reberen la resposta d'una "junta" aplegada en el moment -"que la Universitat no volia fer cosa de asso sino lo que conduhia al servey de sa Magestat"- i no conformant-s'hi aparegueren novament el dia següent:

"augmentanse en numero de 19 ab companya de alguns trenta homens han fet seguir coactament de alguns pobles pobres y desvalguts, se han conferits en los portals nou y dels pous... fent mes vivas amenassas, no obstant las quals foren reprotxats y despedits ab la matexa resposta sels feu la nit passada..."

El Consell de vint-i-quatre ampliat acordà aquella tarda mateix que "ab gran voluntat oferian tots sacrifican sas vidas y hizzendas en servey de sa Magestat... y estar en tot obedi-

ents al ordre de sa Excel.lència, per no faltar en cosa a la Jurata fidelitat"; i ho concretaren formant quatre companyies "de dia y de nit", assignant un sou i divuit unces de pa a cada reclutat "a vista de la pobricia dels singulars", sol.licitant municions al governador de Lleida i participant la decisió a les poblacions veïnes.

La revolta no va entrar, doncs, a Cervera; i això confirma dos dels trets de conjunt que -pel que fins ara coneixem- la caracteritzen: va afectar sobretot la Catalunya Vella -com en temps dels remences-, i va trobar dificultats en implicar-hi viles o ciutats amb un component manestral, comercial i rendista important. (223) Josep Corts no havia falsejat els fets en la seva narració.

Però ens equivocariem de mig a mig (com ho indueix la des contextualització de Corts i els altres historiadors realis tes de Cervera) si llegíssim de manera linial, ingènua i simplista aquella declaració de fidelitat feta pel Consell de vint-i-quatrena tot recordant el lligam que els unia amb el monarca. Aquest lligam s'entenia també com a recíproc, i una cosa era refusar solidaritzar-se amb la revolta pagesa, de la terra, i l'altra dir amén al mal govern. Les carabasses donades per Cervera als "barretines" tenien molt a veure amb haver optat prè viament per una via alternativa d'assolir uns objectius parells.

Set mesos abans, el Consell d'una vila que portava tres de de cennis patint una ocupació militar intermitent rebia una carta del noble don Josep Galceran de Pinós i Rocabertí explicant-los-hi els avantatges que comportaria el nou donatiu "voluntari" que suprimiria les anteriors càrregues arbitràries (224),

"...y en particular la quietut que a de resultar per a las vilas y poblacions en escusarlas de tractar ab los cabos y oficiales de guerra..."

La millora es considerava -equívocament- extensiva a la suspensió dels allotjaments mateixos ("el alivio ques concidera ha de resultar a las vilas y poblacions de estar exonerades de allotjament en lo temps de tres anys ques demana el donatiu") i suposava, a més, una fixació estricta dels serveis de "tràn-sits" i "bagatges" militars.

La proposta, així demagògicament presentada, resultava ben abellidora en aquelles circumstàncies, i els representants de la universitat de Cervera resolgueren

"...en consideracio de dignarse sa Magestat... escusarnos del allotjament per los tres anys..., y de haver arreglat... lo dels Transits i Bagatges, de haont se veu la utilitat resulte perque nos fassan excessos en donar la Regla y taxa fixa... ques fassa oferta... de donar y contribuir en mil trescentes sinquanta lliures, y en temps de Guerra mil vuyt centes lliures..."

I els conseller encara esperaven que amb aquest preu hi anés una torna:

"e aixis mateix fonch proposat que attes la Universitat se trobe ab tant ahogos... apareix que per obtenir algun alivio seria bo... suplicar a sa Magestat lo stablir esta Universitat lo dret de la lleuda, attes resulte en gran detriment del comers..., o quant nos pugas alcansar la gracia de sa Magestat, lo arrendarla esta Universitat..."

Donat que els cerverins ja estaven personalment enfranquits de lleudes, la demanda mirava pels esmorteïts mercats de la vila i fomava part de l'ofensiva general al Principat contra uns drets reials considerats perniciosos pel comerç. Curiosament, com ja hem tingut ocasió de veure, a certes poblacions i en determinats grups de la societat catalana aquesta lluita pel lliure comerç ajudaria a conformar uns anys després el partit austriacista. (225)

El donatiu ofert per Cervera a Josep Galceran de Pinós i Rocabertí no va recaptar-se perquè, com a la resta de Catalunya, la insurrecció dels Gorretes va fer-lo fracasar. Després de la negativa a secundar la rebel·lió pagesa el Consell de vint-i-quatrena va reunir-se altre cop, l'onze de febrer de 1690, per tractar de la carta rebuda de la Diputació del General referent al donatiu, on el Comte de Plasencia els deia:

"...no se dubte de tan faells y lleals vasalls com los de la vila de Cervera que concediran prestosos en donar dos mil sinquantalliuures catorse sous quiscun any per temps de sinch anys..., advertint que en temps de Pau se rebaixara lo donatiu de la tercera part,... les quals han de dipositar a la Taula de Canvi de Barcelona."

La reacció dels consellers fou contundent:

"havent aparegut que dit... deputat devia estar mal informat fent petició de una quantitat tan exorbitant..., atnent a les forsas del estat present que se offeresque... siscentes lliures... cada any que es la mateixa quantitat... que se offeri lo any passat..., attes que lo mateix... virrey... sen doná per content..."

I encara afegí una precisió ben significativa:

"...advertint que en la dita vila de Cervera, així per ser Vila Real com per concórrer en los officis de la Universitat, los militars sempre han contribuít, y te la vila sentencias Reals antigues y modernes ja de alguns Cavallers que pretenian eximir, y axis en cas que los dits militars haguesen de fer servey apart ab lo molt Il.lustre Bras militar que se degue rellevar y rebaixar de dites sis centes lliures lo que importara de contribucio de dits militars."

Notem la vinculació expressa entre l'ocupació de càrrecs de la vila pels nobles i la supressió de les seves immunitats fiscals. L'estrategia reialista de Cervera seguia presentant a finals del segle XVII una certa vigilància recelosa de l'estament senyorial.

Va produir-se aleshores un constant estira i arronsa entre la Diputació i la comunitat ceriverina. El Consell ordinari considerava el dia següent la protesta dels diputats per la migradesa del donatiu:

"...la oferta havia fet la vila era molt poca y... ara no se havia de haver rao del donatiu que demanave don Joseph de Pinos, per quant lo numero de la cavalleria era molt mes que no aleshores, y que la vegueria de Gerona estave casi del tot ajustada, y que encara que de las Casas que ha en la vila sen traques Cent casas que per pobres no poguessen pagar segons la taxa se vendria a pagar molt mes del que offeria la Universitat, y que seria millor que la vila o dexas a personas pera tractar estas cosas, ab poder y facultat de... ajustar y of

ferir mes quantitat de la oferta per lo magnífic Concell."

És palesa la impotència d'una classe nobiliària catalana sense un estat absolut propi, quan resultava massa impolític que l'absolutisme hispànic dels Àustries tirés al dret sense contemplacions.

La paeria va ratificar-se en la posició adoptada pel Consell de vint-i-quatrena, i sis mesos després la Diputació del General encara cercava desempantamar la qüestió sostreient-la del control dels consells locals: el quinze d'agost "se rebe una carta dels... diputats contenint que esta Universitat envie sindich en Barcelona afi de poder ajustar lo donatiu voluntari." Però el Consell ordinari es mantingué indòmit, resolent

"...que se respongue als... diputats que esta Universitat ja te offert lo mateix que offeri donar..., y que esta Universitat pagara la quantitat oferta ab les pagues han offert los demes pobles, y que se procure saber les demes universitats ab la conformitat se son ajustats."

Això darrer obria una escletxa dialèctica que els diputats del General s'apressaren a emprar notificant deu dies després als paers que Mataró donava mil cinc-centes lliures, Valls mil dues-centes i Reus mil lliures. Però Cervera també havia fet les seves indagacions, i replicà que "la vila de Tarrega sols pague trescentes vint y sinch lliures y Agramunt dos centes xixanta lliures"; a més

"...esta Universitat ha gastat molt en lo sometent se feu lo any passat per anar a Campredon, ab lo gran gent succehy dels ul

tims del mes de Novembre... en la Ribera de Llobregat. y ab extingir la plaga de la llangosta..." (226)

per la qual cosa decideixen

"...que altra vegada se respongue als diputats suplicant se accontenten ab lo que te offert esta Universitat attes que... es fins ahont arriben las forsas del Comun y particular, y... que esta vila sols concis teix ab sinchcentes sinquanta cases y nomes."

El temps jugava a favor de la tossuda resistència passiva de Cervera, i l'únic argument veritablement contundent que podien emprar per doblegar-la unes institucions catalanes manques de poder coactiu propi era recórrer a les forces militars de la monarquia. Però si ho feien, ahora es tiraven pedres al sostre de la seva capacitat rectora. Si més no, mentre l'eix de la monarquia espanyola estés a Castella: ¿una llicó que hauria d'empènyer els diputats a l'aventura d'agafar les regnes de l'estat absolut en el proper conflicte successori?

El dotze d'octubre aquests diputats reclamaven a la vila les terces ja vençudes i no satisfetes, i amenaçaven expressament amb tornar a imposar-los directament els allotjaments. No més llavors el Consell va acceptar servir-se del seu síndic a Barcelona per tractar de l'afer amb la Diputació, autoritzant-lo a oferir el pagament dels endarreriments del donatiu, "no empero (per) augmentar en cosa mes dita oferta..."

Rebel·lió solidària horitzontal i resistència d'autoprotecció comunitària, basada en la pròpia solidaritat comunal interna i en la legitimació del reialisme popular tradicional,

eren dues estratègies incompatibles entre elles per assolir un objectiu comú: deslliurar-se dels allotjaments de tropes i del pes d'una fiscalitat militar extraordinària i arbitrària. La primera, però, tenia escasses possibilitats de reeixir si no aconseguia decantar al seu favor les classes dirigents de la societat catalana i les institucions autònomes de govern que detenien. Cervera va optar per la segona, i això suposava la continuïtat d'una trajectòria amb molta tradició a la vila i, a la vegada, un interessant precedent a l'hora de prendre posició en el conflicte successori immediat.

La revolta dels Gorretes, la seva repressió violenta i el problema militar de fons que l'havia motivat havien de deixar una empremta molt fonda a totes les classes socials i tots els racons de Catalunya. Havia de ser, per a tothom, una bona lliçó. Repasem-ne alguns dels seus enunciats.

Hem vist, d'una banda, com alguns dirigents dels de "la Terra" van establir tractes amb l'Estat francès. Les relacions amb l'exèrcit de França cinquanta anys enrera, durant la guerra de separació; l'abandó posterior, i l'amputació final d'un terç del territori català, i una cinquena part de la seva pobla*ci*ó, amb el tractat dels Pirineus el 1659, ¿no havien estès uns sentiments antifrancesos unànims entre els catalans?

"El partit francès no tenia cap mena de possibilitats a Catalunya", ha escrit Pierre Vilar; però ell mateix ha observat que quan els rossellonesos van alçar-se contra les gabelles de França el 1675 no reberen el suport dels empurdanesos, mentre que aquests, en canvi, cercaren el 1689 "d'unir-se a la causa francesa, per odi al soldat espanyol" (227) És cert que els

dirigents gorretes evitaren fer públics els seus contactes amb França entre un moviment pagès que seguia legitimant la seva insurrecció contra "el mal govern" amb el tradicional "visca el rei". El batlle de Tornabous, a l'Urgell, justificaria així els seus tractes secrets amb un agent francès (228):

"...s'il avoit des affaires ce n'estoit pas pour estre traistre a son roy mais c'es tait par la meschante conduite des ministres d'Espagne."

No podem estendre sentiments d'afecció envers França a tots els "gorretes", i menys encara a tots els resistents als allotjaments i el donatiu. Però, tanmateix, l'existència d'aquelles relacions mostra, a contrari, que la lleialtat a la monarquia dels Austries en temps de Carles II no fou, com ho postula certa historiografia catalanista (229), un tret genèricament català. Fou una experiència atribuïble només, en principi, a les classes privilegiades i benestants, i a unes institucions de govern oliàrquiques catalanes i barcelonines.

La solidaritat de la Diputació del General i el Consell de Cent de Barcelona amb l'administració virregnal va causar una impressió tant fonda a la cort de Madrid que feu oblidar completament els records del 1640. A finals del 1689 el Consell d'Aragó proposava al rei de servir-se (230)

"...conceder título de illustres y fidelísimos a los diputados, y a la ciudad la conformación de poderse cubrir sus consellers delante de vuestra magestad y sus reales sucesores, en cuya posesión estuvieron desde el tiempo de los señores condes de Barcelona hasta el año 1632."

D'un cantó, l'estratègia de col.laboració amb l'absolutisme dels Austries, a canvi de privilegis privatis, per part de la gran oligarquia catalana. De l'altre, una petita estratègia de col.laboració reialista per part d'una modesta vila de l'oest, vinguda a menys i marginada dels nuclis de poder del Principat, a canvi igualment de privilegis privatis de la comunitat local, que acabarà portant a una opció dinàstica oposada: Cervera rebrà el títol de fidelíssima de mans de Felip V.

"Fidelíssims" d'una dinastia o de la rival; sentiments antifrancesos i antiespanyols: ja es perfilaven els principals ingredients que nodririen el decantament dels catalans en el conflicte successori que s'apropava.

Centelles havia estat l'ànima i l'epicentre dels tres aixecaments de la Terra el 1687, 1688 i 1689. Centelles serà, amb Manlleu, Tagamanent i Aiguafreda, l'ovella negra filipista d'una plana de Vic on l'oligarquia d'aquesta ciutat esdevindrà austriacista de primera hora (i avançada de la claudicació després, el 1713). ¿No és ben significatiu que del seu recolzament a Felip V Centelles n'obtingués -com Cervera- un privilegi d'exempció d'allotjaments, trànsits i bagatges militars? (231)

La desfeta de la segona revolta de la Terra, i el fracàs de la fórmula del "donatiu" arbitrada per les institucions del Principat i la noblesa catalana, comportaren el manteniment de la sobrecàrrega militar i fiscal sobre les poblacions i les classes no exemptes de Catalunya. El març de 1701 un consell de Cervera empenyorat fins les celles encara acordava subvencionar amb dos sous diaris les famílies que tenien soldats allotjats, considerant insostenible la seva situació. (232)

¿Com no recordar que al cap de ben poc faria estada a la vila Felip V, i respondria positivament als afalacs i precs del Comú?

CONCLUSIÓ: ELS SUBJECTES DE LA SINTAXI HISTÒRICA

1. Per què va ser filipista Cervera.
2. El consens comunitari, entre els grups de pressió i la maldiença popular.
3. "Pàtria", "país" i sentiment de comunitat.
4. Classe, comunitat i cultura plebea pre-industrial.

1. Per què va ser filipista Cervera.

Cervera fou filipista en la guerra de Successió a la corona d'Espanya perquè va assajar d'intervenir en la partida jugant com a comunitat amb les seves pròpies cartes. Resseguint les fites mes visibles de la formació històrica del mite reialista cerverí (sempre en el ben entés que es tracta de mites que deformen i transmuten substància històrica verídica) hem observat tres elements molt pertinents a l'hora d'entendre la seva actitud en aquell conflicte.

El primer és la forta identitat de Cervera com a micro-cosmos polític i jurídic, en tant que universitat o Comú. Primer de tot, els cerverins van lluitar per defensar els seus privilegis que (com els de tot el Principat, de l'altra banda) van trobar-se en un mal pas pel complex joc d'estratègies oposades de col.laboració dels catalans amb dinasties rivals. El 1706, després d'haver-li estat cancel·lat el títol de ciutat, (233)

"Algunas villas de las convecinas -escriu rà Corts-, abrasadas del fuego de la emulacion que de muchos años estaba abierto bajo de calientes cenizas..., aspiraban a la última ruina de Cervera. Convocados, pues, aquéllos por sus Sindicos decretaron en aquel desautorizado congreso enviar a la Corte del Señor Archiduque un Diputado para que en nombre de toda la tierra solicitase a su Alteza (a quiene para estos fines se dio súplica en escrito) la inhibición de todos los privilegios de Cervera, dando por causa su rebeldía y su devoción al Señor Felipe V."

Molts d'aquells privilegis constituïen encara en el set-

cents una eficaç protecció de la comunitat: els drets privatus d'ordre judicial, o tots aquells que confirmaven la seva autonomia de govern i financera. Altres pertanyien ja al regne dels simbolismes polítics -la inseparabilitat de la jurisdicció reial, el dret a fer la guerra als enemics exteriors-, però no per això eren menys importants. I n'hi havia uns altres que afectaven de forma ben concreta i material la vida dels veïns: exempcions fiscals com les de quístia i lleuda, el gaudi de l'aigüa. Però, per damunt de tots, sobresortia l'especial exempció de delmes, alhora ben palpable i amb un fort component simbòlic (car suposava l'alliberament d'un dels signes més clars i gravosos de subjecció senyorial). Aquest privilegi havia de resultar, ell tot sol, un argument més potent que qual sevol disquisició sobre subtileteses dinàstiques i propòsits foranis d'innovació política.

En segon lloc, afectà notablement l'opció presa per Cervera l'aliança estratègica amb el rei practicada per la comunitat des dels seus orígens en plena feudalització de la societat catalana. L'estratègia reialista va servir-los en primer lloc per deslliurar-se de la tutela senyorial que hagueren d'endurar tot el temps que la jurisdicció de la vila va romandre confusament compartida pels reis i els carlans; els va permetre, després, fer front a l'amenaça externa de les jurisdiccions baronials de la comarca que -juntament amb l'enfortiment d'altres viles rivals- podien posar en perill la seva pròpia afirmació com a micro-cosmos autònom; per fi, dels reis aniria obtenint pacientment la seva prolixa nòmina de privilegis exclusius.

Com qualsevol altra tradició, aquest reialisme vilatà no

suposava imperativament un comportament prefixat de forma rígi da pels successius veïns que la mantenien. De fet, fou compatible amb fer la guerra a Joan II primer, i a Felip IV després. D'una manera més soterrada, però constant, també va ser compatible amb una resistència força reeixida contra el rei com a senyor en el feudalisme clàssic, i contra les manifestacions locals de l'enrobustiment absolutista de la monarquia en el feudalisme tardà posterior.

Certament, a tots dos cantons de la guerra de Successió els nodrien formes vàries de realisme (pagès i plebeu, vilatà o urbà, nobiliari i de les pròpies institucions de govern catalanes). La tradició reialista de Cervera no podia, tota sola, dictar una opció dinàstica concreta. Aquí és on van ser decisives les cartes del joc prèviament donades.

La immensa majoria dels privilegis compilats per la vila eren anteriors a la mort de Ferran II. Dels Austries només n'obtidria tres, dos dels quals -la Taula de Canvi i el nomenament de títols de "burgès honrat"- beneficiarien sobretot l'oligarquia local. (234) En canvi, hauria de patir les conseqüències de la progressió del seu absolutisme hispànic: les intemperàncies fiscals -els quints-, i l'afollament dels privilegis locals en la repressió d'un bandolerisme amb complicitats a Cervera mateix, durant la primera meitat del sis-cents; la dura sobrecàrrega militar, amb les conseqüències pecuniàries arbitràries, tot al llarg d'una segona meitat del segle XVII en què es patien també els efectes més greus de la segona gran crisi de l'economia feudal.

Res de bo els lligava a la casa d'Àustria, per tant, a la

mort de Carles II. A banda de jurar tots els privilegis antics, de Felip V només n'havien aconseguit un quan la invasió aliada va etzibar el conflicte successori. Però l'obtenció del títol de ciutat suposava un pas decisiu per enfrontar la marginació -compartida amb moltes altres viles catalanes- d'unes institucions de govern en mans gairebé exclusives de la noblesa, l'alt clero i el patriciat barceloní.

Això ens porta al tercer element que condicionaria l'actitud de Cervera en relació als decantaments contraris (o a la tèbia indecisió) adoptats per altres poblacions, grups socials i organismes de Catalunya: la desafecció envers la Diputació del General per la preeminència nobiliària i la prepotent hegemonia de la capital. Malgrat aquesta animadversió per les classes i institucions rectores del Principat, que s'observa durant la primera meitat del sis-cents, Cervera es posaria el 1640 al costat d'una rebel·lió que, sorgida "de la Terra", fou conduïda per la Generalitat com a projecte separatista contra Castella. La fredor dels lligams amb uns Àustries llunyans, l'absència dels quals la suplantava una administració virregnal decidida a implantar modes absolutistes; i, sobretot, el comportament hostil de les forces castellanques ocupants, van pesar més aquest cop que el poc afecte pels dirigents catalans.

Però a l'ocupació castellana va seguir la francesa i després, novament, la de forces imperials. Quan a finals del segle XVII va produir-se la segona edició de la revolta de la Terra les coses havien canviat molt. De refractàries a un absolutisme extern, les classes rectores i els seus instruments de govern s'havien reconciliat amb la cort dels Àustries. Davant

la paràlisi d'una administració virregnal que la insurrecció dels Gorretes va agafar desprevinguda, la Diputació i la noblesa assajaren de reemplaçar-la amb l'arbitri del donatiu voluntari. D'aquesta forma tornaven a assumir una funció plenament dominant davant els súbdits catalans. Però aquests súbdits, que esperaven d'elles un comportament dirigent com el 1640, els sortiren malarecs. No per venir de conterrànies acceptaren de bon grat el seu "mal govern".

Llavors aparegué amb nitidesa la debilitat d'una noblesa i un patriciat catalans sense absolutisme propi, i per imposar-se violentament sobre els "barretines" els diputats del General i els consellers barcelonins hagueren de recórrer, un cop més, a les forces militars de Castella.

Aquesta experiència va acabar de refermar la fidelitat de les classes privilegiades i benestants del Principat cap als Habsburg. Va corroborar també l'aversion d'aquelles classes per un estat francès amb el qual els revoltats havien gosat establir contactes pel seu compte, i que va quedar als seus ulls identificat, entre altres coses, amb el foment de la subversió social. Per fi, l'aprenentatge faria germinar el projecte d'arreplegar la direcció de l'absolutisme hispànic en el moment més agut de la decadència de l'Imperi assentat sobre Castella.

Però Cervera -i sobretot el comú dels seus veïns- ni en trauria les mateixes lliçons ni tindria gaire que guanyar en aquest projecte d'hegemonitzar Espanya. En canvi, quan el conflicte imposat des de fora va polaritzar la societat catalana en fidelitats irreconciliables, hi tindria molt a perdre. Si havia d'agrair poca cosa als Àustries -a diferència de la gene

ració darrera de nobles i patricis catalans-, en canvi tenia motius per regradar el nou rei Borbó que fins aquell moment havia donat als catalans les constitucions "mas favorables que avía conseguido la Provincia" (segons testimoni de Narcís Feliu de la Penya, un austriacista). (235)

La seva elecció només pot blasmar-se per insolidària amb uns interessos nacionals si hom accepta prèviament d'identificar aquests interessos amb els dels grups dominants i el govern català que controlaven. Resulta més realista reconèixer les diferents solidaritats oposades dins d'un Principat on justament els sectors més propensos a l'austriacisme creien llavors "in-dubitado que Cathaluña es España."

Més absurd seria encara vituperar per "espanyolista" la tria dinàstica de Cervera adoptada en funció de la seva particular trajectòria reialista: era la preferència contrària, dels també fidelíssims vassalls dels Carles I^r i III, que es confessava explícitament espanyola ("per nosaltres i per tota la Nació espanyola combatem", arengava Villarroel als heroics barcelonins assetjats).

Cervera va ser filipista, en suma, perquè de totes les lleialtats i aversions que entraren en joc quan la rivalitat entre monarquies i aliances europees va fer esclatar la guerra, les més fortes foren les relacions establertes com a comunitat vilatana amb el Felip V anterior al violent arranament absolutista del 1716.

Però això no ha de fer suposar que els ceriverins actuaren en el conflicte successori només en tant que membres d'una comunitat local, únicament en funció de tot allò que com a veïns

de Cervera -on no pagaven delmes, quísties, lleudes, on gaudien d'uns drets judicials i polítics- els unia entre si i els apropava a un dels dos reis, fent-los alhora sentir aliens al govern del Principat en mans d'una oligarquia nobiliària i barcelonina.

Aquesta comunitat vilatana que acabava d'estrenar el títol de ciutat tenia també les seves polaritzacions internes entre el gruix plebeu, pagès i menestral, d'una banda, i una oligarquia local de petits nobles i "ric-homes" que tenia un cert control sobre la paeria. No podem negligir, doncs, la correlació de forces existent a l'interior de Cervera i les formes mediaritzades d'adapar-s'hi actituds col.lectives.

2. El consens comunitari, entre els grups de pressió i la maldiença popular.

Un detall important de la interpretació semi-conspirativa del felipisme cerverí de Duran i Sanpere ens indica altres formes de control oligàrquic del poder municipal diferents a la confecció de la llista de noms sortejables pel sistema insaculatori. Els moments crítics solen posar en evidència situacions que romanen soterrades en períodes normals. El 1704 només era noble el paer en Ramon de Navés, i per especial concessió feta per Felip V en la recent estada a Cervera. Quan v^{er} saber-se que les tropes de l'Arxiduc Carles havien desembarcat i assetjaven Barcelona, ens diu Andreu de Massot que

"...Cervera formó una Junta de los ciudadanos mas visibles para la acertada expedi-

ció en lance tan crític." (236)

En efecte, la llista dels integrants d'aquesta Junta, donada per Josep Corts en l'Estado Antigo y Moderno de la Ciudad de Cervera, i reproduïda per Duran i Sanpere, (237) és la dels únics personatges "visibles" com a tals en el relat reconstruït fins ara dels esdeveniments de la guerra de Successió a Cervera: tots amb tractament de "don" o de "doctor", menys el propi Corts i tres més. (238) No podem dubtar en qualificar de lobby oligàrquic una Junta semblant, car el Comú disposava tradicionalment del Consell ampliat, o de Seixantena, precisament per tractar d'assumptes especials de gran transcendència per a la comunitat.

El 1462, per exemple, els paers de Cervera recent insaculats es consideraven mancats de poder per decidir l'actitud a prendre en el conflicte entre la Diputació i Joan II sense reunir abans el Consell de Seixantena. Tres anys i mig després l'acord de capitular al setge d'aquest rei, davant la manca de voluntat del Consell de Cent barceloní en auxiliar-los, va adoptar-lo un consell general, de caràcter extraordinari, que juntament amb paers i consellers aplegà "moltes altres in multitudi ne copiosa". (239) A mitjan segle XVII hem vist també reunir-se el Consell de Seixantena per signar una concòrdia amb els creditors censalistes del Comú referent a l'astronòmic deute acumulat per la universitat. (240) Però la tendència del pacient procés multiseccular d'oligarquització de la paeria seria d'anar desplaçant aquests consells fiscalitzadors massa amplis.

Tot i així, quan els "gorretes" van plantar-se a les portes de Cervera el 1689 no foren només els paers o el consell or

dinari qui va decidir l'actitud a prendre, sinó un consell de Vint-i-quatrena ampliat amb "moltas personas de consideratiu aixi del bras militar com secular". Però de fet aquesta assemblea, que també va comptar amb la inusual presència del veguer i batlle reial de la vila, es limitaria a ratificar tot allò que havia resolt prèviament una junta celebrada el dia anterior.

¿Fou un precedent immediat de la "Junta de Ciutadans Visibles" del 1705? Que un grup de pressió oligàrquic com aquest es posés en evidència en una compromesa situació pre-bèl·lica no ens permet de suposar que fos abans inexistent. Mes aviat al contrari. El nucli de conspiradors que s'hauria reunit el 1652 a l'església de Sant Joan per precipitar la submissió de la vila a les forces castellanés, ¿no havia estat també un altre exemple predecessor? (241)

L'existència mateixa d'aquestes Juntes de notables, i la intenció que es trasllueix d'haver rotulat "Visible" la del 1705, posen de manifest dues coses importants. La primera, que si els calia recórrer a un grup de pressió, senyal que hi havia algú altre no del tot desposseït de poder a qui pressionar. Això volia dir que els mecanismes de deliberació i decisió de la vella paeria no els deixaven encara prou marge de maniobra per actuar -com ho faran els regidors vitalicis després de la Nova Planta del 1716- sense condicionaments polítics legals dels de baix.

Els nobles ocupaven els oficis de paer i conseller, però mai en exclusiva i amb una clara contrapartida: la invalidació de les seves immunitats fiscals per raó del seu status. Junta ment amb els doctors, notaris, metges i "artistes" -el most de

futurs senyors- entraven a les bosses d'insaculables en una proporció inversa al seu pes demogràfic, i correlativa a la se va riquesa patrimonial. Tanmateix, no podien manar al seu arbitri absolut.

En segon lloc, el seu afany per influir visiblement en l'ànim dels seus conveïns demostra la necessitat en què es trobaven els patricis i senyors d'exercir una veritable funció dirigent, convencent i persuadint els inferiors, abans de poder aconseguir que les seves opcions fossin les dominants a la comunitat. Qualsevol que fos el grau d'enquistament oligàrquic a la paeria de Cervera, la seva presència havia de respectar uns certs consensos bàsics de la comunitat. Si hi havia lobbys dels de dalt, l'acció de la paeria també estava d'alguna manera condicionada per la força de la maldiença pública dels de baix, pel sentit plebeu d'allò que era o no era legítim. El profund trencament que tindrem ocasió d'observar al si de la comunitat de Cervera en acabar-se la guerra de Successió i imposar-se el decret de Nova Planta és un excel·lent exemple de les conseqüències que podia tenir que uns governants locals actuessin totalment d'esquena a la voluntat del comú dels habitants.

3. "Pàtria", "país" i sentiment de comunitat.

La puixança amb què a Cervera se'ns presenten els lligams de comunitat en relació als altres que se li superposaven o la interseccionaven, lligams que resulten sovint preterits per una historiografia que ha privilegiat d'altres línies de demarcació, sembla demandar una reflexió més general sobre el traçat dels

agrupaments d'interessos i voluntats en l'acció col·lectiva que esdevenen subjectes del discurs històric.

Per als historiadors cerverins del set-cents, el Corts de la primera meitat i el Massot de la segona, el vocabulari emprats colpidor per la seva contundència. "Pàtria" és sempre, sense dubte possible, Cervera, la comunitat a la que hom considera pertànyer amb un vincle més definit i proper. El "país" i de vegades "la terra", delimita la comarca sobre la que Cervera exercia el seu influx, econòmic sobretot (encara que no només): la Segarra, la Ribera de Sió, els Comalats, també l'Urgell o la seva part més oriental. A diferència del territori de la mateixa Cervera, fàcilment definible com aquell on no es pagava delme, on rostolls i pàmpol·ls eren oberts al ramat comunal, el "país" no té mai uns límits precisos, una frontera.

Entre aquesta terra propera, comarcal i geogràfica, i la "Terra" pagesa, classista i horitzontal, políticament victorejada contra el "mal govern" a les revoltes dels Segadors i dels Gorretes, i que en la primera d'aquestes rebel·lions adquirí en cara connotacions nacionals, ¿hi havia continuïtat de significacions? Sens dubte. Quan es produïa un esclat general en tota una ampla zona del "sistema" (el feudalisme tardà a un Principat en el si de l'absolutisme hispànic), els dos o més sentits de la paraula -solidaritat comunitària local, solidaritat pagesa de classe estesa a tot l'àmbit nacional- podien superposar-se i reforçar-se mútuament. Els lligams de comunitat veïnal i comarcal estintolaven llavors el bastiment de l'acció col·lectiva nacional i de classe. Però això s'esdevingué comptades ocasions, i un cop finida la revolta eren els nexes comunitaris

habituals, del poble i el "país" proper, que romanien. (242)

El sentit de pertànyer a una comunitat lingüística i política nacional s'expressa la major part de vegades, en els textos cerverins del set-cents, per referència al sobirà comú -com a Principat- tot i trobar-se també els vocables "Catalunya" o "els catalans". Per fi, "Espanya" és una troballa encara més rara. Hom parla generalment d'"Aragó", "València", "regnes d'Aragó", o de "Castella" o "corona de Castella".

Els fills de la "pàtria" se'ls anomena "naturals", de vegades també "veïns" (paraula que faran més seva els gremis en les lluites internes de Cervera posteriors a la guerra de Successió), i tots els altres catalans, també si són del "país" proper, seran considerats "forasters". Per extensió trobem alguna vegada l'expressió "naturales del País" referida als habitants de la comarca (els relats cerverins de la guerra de Successió distingeixen clarament entre soldats enemics i "paisans", "voluntaris" o "miquelets", aquests segons sempre considerats del "país" i assenyalats sovint com a instigadors de l'animadversió i l'encrueliment envers la pròpia "pàtria").

El sentit de comunitat vertebrada políticament no és tampoc absent del vocabulari. Cervera és citada com a "república", i els seus habitants com a "ciudadans". La comunicació al governador de Felip V present a Cervera de la decisió presa per la paeria d'organitzar un èxode col·lectiu a Lleida, seguint l'evacuació de la ciutat per les forces filipistes el 1712, és literàriament recreada per Corts i Massot d'aquesta faisó (243):

"...nosotros, en quienes se representa la

Ciudad, asistidos de Eclesiasticos, Nobles y Plebeos, siguiendo las tropas que V.S. mande nos trasplantaremos en tierras de nuestro Rey, y con las leyes de nuestra Patria fundaremos una Colonia sin mas esperanza que estar al abrigo de su magestad, quien con esto continuará la posesion de mandarnos, y nosotros en la forma de República tendremos la fortuna de servirle."

Aquest ús de pàtria en el seu sentit més limitat i proper, d'"amor al campanar", força general a la Catalunya del segle XVII segons John H. Elliott, no exclouïa ni minvava el sentiment de pertinença a una comunitat lingüística, cultural i política nacional més àmplia. (244) Pierre Vilar ha escrit també que "és sens dubte perquè parlen català, que els catalans han pogut conservar una consciència de grup" al llarg d'un segle XVIII que va veure l'emergència d'una burgesia "nova" però satisfeta en l'ordre polític. (245) Les primeres alenades d'una concepció nacional "moderna", els primers contrastos frapants entre una noció jacobina de nació i la idea romàntica de pàtria -cercant totes dues de recollir el primitiu sentit popular del terme per ampliar-ne l'abast i fer-lo coincidir amb un projecte polític- les ha situades Vilar en l'expressió d'actituds collectives durant la guerra del francès. (246)

És innegable la presència d'una solidaritat lingüística i política nacional amb anterioritat al sorgiment d'un nacionalisme polític conscient. La distinció clau en aquest punt ja l'ha feta Vilar mateix: "el catalanisme era polític i burgès. La catalanitat fou sentimental, popular, cosa de pagesos, botiguers, artesans, empleats, capellans, mestres." (247) He vol

gut només subratllar la importància d'uns lligams més propers i més estrets als d'abast nacional, si més no en el cas d'una comunitat tan caracteritzada en els terrenys jurídic, polític, econòmic i fiscal com ho fou la de Cervera.

La força d'aquests vincles locals ha estat molt decisiva en la determinació històrica del seu comportament col·lectiu, i molt en particular durant la guerra de Successió. La qual cosa no permet pressuposar de cap manera una absència d'aquell sentiment de catalanitat entre els habitants de Cervera en general, i probablement menys encara en el poble comú. Més aviat és la historiografia notòriament esbiaixada pel catalanisme "polític i burgès" la que tendeix a pressuposar-ho, en convertir en anomalia el partit pres per Cervera en la guerra de Successió i necessitar després desculpar-ho amb una explicació més o menys conspirativa.

La qüestió, com l'ha plantejada una vegada més Pierre Vilar, rau en explicar "per què, en tal data, a tal lloc, la consciència de grup s'esborra o s'exalta, s'acontenta amb signes vagues de la comunitat, o n'exigeix la sobirania, l'afirmació política, a vegades amb les armes a la mà. La capacitat d'acció col·lectiva és, per a l'historiador, el millor "test", el millor "sociodrama"." (248) Vilar aplicava aquests mots a la consciència de grup nacional. Però la consciència de grup pot prendre altres formes, provocar divisions o agrupaments de voluntats segons que es tracti de solidaritats nacionals, de comunitat local, de classe social, d'ètnia o de gènere. (249) Les línies de demarcació d'aquests diferents agrupaments s'entrecreuen i es superposen.

Quan es "dibuixen concèntricament" diferents consciències de comunitat, quina d'elles predomina sobre les altres en cada situació històrica? Quin vincle, quina solidaritat és viscuda en cada moment, fins i tot en cada plà d'interacció social, d'una manera més forta, més determinant de l'orientació dels subjectes que participen alhora de tots ells? (250)

Les relacions entre agrupaments nacionals i agrupaments de classe en el comportament col·lectiu -els dos nivells generalment privilegiats pel discurs historiogràfic- mai no resulten simples ni evidents a primer cop d'ull. Tampoc ho són les interaccions entre el sentit de comunitat local i els altres dos.

4. Classe, comunitat i cultura plebea pre-industrial.

Reivindicar la pertinència d'introduir el concepte de 'comunitat' com a subjecte en la sintaxi del discurs històric, o de donar-li més rellevància que l'habitualment concedida, no suposa haver de considerar-lo excloent i alternatiu amb els altres agrupaments humans que en aquest discurs acostumen a aparèixer com a "persona que actúa." (251) Ni tampoc, com en la proposta d'Alan Macfarlane a Reconstructing Historical Communities, (252) ha de suposar defugir el problema per la via de considerar el concepte de comunitat només una construcció pura de l'investigador social.

Segons Macfarlane la comunitat a "reconstruir" pel practi cant de la sociologia històrica no té -o no té perquè tenir- res a veure amb l'existència o inexistència real de la mateixa,

manifestada en el sentit de pertinença dels seus components individuals a dit agrupament col·lectiu; o, també, amb l'existència o inexistència d'una fonamentació material -territorial, econòmica, social i jurídica- d'aquest grup humà.

Posant en exercici el seu plantejament, Macfarlane ha estigmatitzat a The Origins of English Individualism el mite d'una comunitat rural idíl·lica, pròdiga en relacions de reciprocitat i respectuosa dels sagrats deures del parentiu, posant de manifest el comportament mercantil a les famílies de pagesos i llauradors de l'Anglaterra preindustrial. Però aquest atac demoledor només aprofita a qui prèviament hagués cregut seriosament en versions bucòliques com la de Peter Laslett a The World we have lost i la seva idea d'unes societats precapitalistes d'"una sola classe". (253)

En la seva crítica a la proposta de Macfarlane, Craig Calhoun assenyala que "l'organització és el factor crucial que converteix en comunitat (o en societat) a una mera agregació d'individus", i "el sentit de pertinença a una comunitat està directament basat en les relacions socials per medi de les quals hom pertany efectivament a una comunitat." (254) Comparada amb aportacions com la d'Alan Macfarlane, la tradició francesa d'estudis de comunitats rurals i vilatanes, que té les arrels en Marc Bloch, sembla haver estat força més productiva.

En la seva caracterització d'una comunitat, Bloch partia dels "límits d'un terme de terres subjectes a diverses regles comunes d'explotació", i derivava la conformació històrica d'una consciència com a tal comunitat de la lluita portada a terme per defensar aquells béns i regles comuns, que menarien al

seu reconeixement jurídic i polític en tant que universitat.

(255)

A Catalunya ha estat potser Josep Me Font i Rius qui més s'ha apropat a observar el procés de formació d'una personalitat jurídica i política de les comunitats veïnals medievals, en els seus estudis sobre el règim municipal primitiu, prenent bona nota de les fortes solidaritats comunals conscients que això comportava: el procés purament demogràfic del poblament va anar acompanyat de la conformació d'"una personalitat pública en l'àmbit veïnal, convertint l'agrupació local, de mera realitat geogràfica... en una persona moral amb consciència col·lectiva, de grup, per part dels seus habitants"; aquesta "floreció d'uns sentiments d'estreta solidaritat al si de la comunitat dels veïns", i l'"enfortiment de la seva unitat moral com a resultat dels nombrosos vincles que per raons diferents s'anaren establint entre llurs membres", es posarien de manifest en la consegüent "aspiració a constituir una unitat jurídica-pública capaç d'adoptar el seu dia un règim d'administració autònoma." (256)

A més de ser un objecte teòric reconstruït per l'investigador social, les comunitats veïnals rurals i vilatanes constitueixen, doncs, durant molt de temps, un nexce de relacions econòmiques, socials, demogràfiques i polítiques amb una fortíssima presència real en l'experiència col·lectiva de la majoria de la població (i avui, en una situació social i demogràfica marginal en relació a la macrocefàlia del capitalisme industrial, continuen encara essent-ho més debilment per a una minoria, malgrat la forta penetració dels mass media).

Al seu torn el crític del plantejament de Macfarlane, Craig Calhoun, considera que les comunitats tradicionals eren la base del radicalisme popular i l'única línia possible de de marcació dels agrupaments plebeus en els que es desenvolupava l'acció col·lectiva de la població abans de la revolució indus trial. La delimitació d'unes fronteres de classe només es pro duiria i es generalitzaria al llarg del procés d'industrialit zació, un resultat del qual serà precisament l'esmoreïment i desaparició dels vells lligams comunitaris. I encara en la fa se més primerenca d'aquest procés la solidaritat comunal forni ria un recolzament coadjuvant al sorgiment de la consciència de classe. (257)

Aquesta contraposició entre "comunitat" i "classe" en l'en quadrament dels moviments socials pre-industrials i industrials respectivament, el porta a polemitzar amb Edward P. Thompson el qual, segons Calhoun, hauria detectat empíricament el problema en els seus estudis sobre els avalots populars a l'Anglaterra pre-industrial i la formació històrica de la classe obrera an glesa, (258) però hi hauria aplicat un utilatge conceptual inadequat.

La posició de Calhoun, tot i no implicar l'afirmació d'in existència de divisions classistes a l'interior de les socie tats pre-industrials, suposa negar la possibilitat d'una pola rització en els conflictes socials d'aquestes societats d'acord amb una divisòria de classe. Força exemples semblen, en canvi, donar la raó a Thompson quan postu l que l'articulació de volun tats en les lluites socials d'abans de la industrialització es produïa, en el plà polític-cultural, en el marc d'una cultura plebea de la multitud diferent en molts aspectes a la subcultu ra

ra que desenvoluparia la classe obrera industrial; ara bé, i tanmateix, l'alineament de forces resultant només pot ser adequadament presentat en termes de classe. La paradoxa resultant, que Thompson formula provocadorament com a lluita de classes sense classes, (259) caracteritza tota una època dels moviments socials.

Certament, el mode de vida la defensa del qual estava sovint a l'arrel de les rebel·lions i avalots populars pre-industrials s'assentava generalment en comunitats locals no molt grans; i la conformació concreta d'una subcultura plebea, tot i presentar uns trets característics generals, restava fortament imbricada amb els nexes de solidaritat creats en el marc d'aquestes comunitats. Però és precisament perquè la major part de la societat pre-industrial l'integraven petites comunitats rurals, vilatanes o urbanes, que les lluites socials havien de prendre la forma de lluites en el si d'aquestes comunitats.

Únicament si hem exclòs primer de les respectives comunitats als benestants, als qui servien al senyor o a l'administració reial, als ocupants de càrrecs eclesiàstics o del govern comunal, podem caracteritzar moltes d'aquestes lluites com a lluites d'una comunitat. Però una arbitrarietat semblant ens impediria llavors d'utilitzar aquest concepte per caracteritzar els conflictes entre solidaritats locals, govern d'àmbit nacional i absolutisme reial com el produït a Catalunya en el decanament de posicions en la guerra de Successió.

Sembla més adient, partint del reconeixement d'una simultània pertinença dels individus concrets a diferents formes i nivells socialment rellevants d'agrupament col·lectiu en les societats pre-industrials, emprar de forma no excloent nocions

com les de "classe", "gènere", "comunitat", "nació" o "comarca", sabent d'antuvi que unes i altres tracen divisions concèntriques que s'entrecreuen i es superposen. Tot i no ser una conseqüència necessària, un entrecreuament tal podia produir en determinades situacions un conflicte de lleialtats entre els qui composaven una comunitat local, n'integraven un grup social ca racteritzat, participaven d'uns trets agraris i comercials comuns amb els habitants del "país" o la comarca, i tenien en co mú una llengua, una part de la seva història, unes lleis i ins titucions i un mateix monarca amb els membres d'una nacionalitat.

Alguns filòsofs de les ciències socials vinculats al nou marxisme analític anglo-saxó, com per exemple Jon Elster a Ma king Sense of Marx, qüestionen l'exclusiva centralitat atribuïda per aquesta tradició de pensament a la lluita de classes en el conjunt dels conflictes socials històricament rellevants. Aquesta postulació s'ha sustentat generalment, de forma gairebé axiomàtica, en un reduccionisme economicista que aquells autors intenten superar manllevant alguns plantejaments de la teoria de jocs.

De forma elemental, tot conflicte social suposa la generació d'actituds contraposades que ofereixen a cada individu les opcions d'emprendre unilateralment l'acció independentment que els altres no ho hagin fet encara; de cooperar en l'actuació conjunta en la mida que és comuna; o bé cercar els eventuais beneficis particulars d'"anar per lliure". La primera alternativa està exposada a atraure's possibles represàlies, però pot servir de motor per una participació col·lectiva posterior; la

segona és la forma més segura de garantir l'obtenció de guanys i minimitzar-ne els costos individuals, però està subjecte a la incertesa de l'actitud a prendre pels altres; en el tercer cas els possibles avantatges del free-rider es poden veure minvats per la punició dels qui optin per actuar conjuntament.

Certes estructures del joc condicionen les actituds interaccionades dels individus: el tamany del grup, la distància "comunicacional" entre els seus membres, llur grau d'homogeneïtat i la nitidesa de la separació que els diferencia d'altres. La probabilitat d'una acció col·lectiva (superant els riscos de l'unilateralisme i penalitzant els free-riders) disminueix amb l'augment del tamany del grup, la distància "comunicacional", la dissimilitud i l'entorboliment de la pròpia identitat percebuda, malgrat que el cost i els riscos inherents a emprendre-la canvien inversament. La forma que adopti l'acció -la seva "tecnologia"- introdueix altres elements, però d'aquelles variables se'n desprén una observació general: hi ha bones raons per suposar que els individus tendiran a regir-se en la seva actuació col·lectiva pels focus de lleialtat i solidaritat més propers. (260)

En el món rural precapitalista la comunitat veïnal era sens dubte un d'aquests fogars propers. Però justament quan més gran i potent era la comuni'tat més s'hi podien trobar subconjunts al seu interior: confraries "verticals" i "horitzontals" (gremials, pel control de la reproducció i dels gèneres, d'homes solters, etc.), barris i "quarters" eren, entre altres, formes institucionals que podien traèduir divisòries d'ofici, classe, sexe i edat.

A nivell supra-comunitari hi havia unes altres possibles solidaritats més àmplies, les nacionals i de classe entre les principals. Jon Elster cerca en la teoria de jocs un micro-fonament de la racionalitat de l'acció col·lectiva, situat a nivell dels individus (els únics que, al cap i a la fi, poden realment adoptar actituds i actuar). Però per poder-se aplicar fructíferament a l'explicació dels conflictes socials històrics, amb tota la seva complexitat, la teoria ha de desenvolupar-se i madurar fins ésser capaç de predicar-se alhora de subjectes individuals i col·lectius (i encara de possibles superposicions successives de subjectes col·lectius entrecreuat a uns mateixos subjectes individuals). (261)

El realisme tradicional d'una comunitat vilatana com Cervera podria entendre's com una estratègia de col·laboració d'aquesta, com un tot, amb el monarca. Però hem vist que, a més de suspendre's en determinades ocasions, aquesta estratègia constituïa a la vegada una altra forma de confrontació amb el rei. Mentre exercitava aquesta mena de "col·laboració" amb la monarquia, també mantingué relacions a la vegada de cooperació i colisió amb les institucions catalanes, barcelonines i lleidatanes, o amb altres universitats conterrànies. I el mateix es podria dir dels vincles dels sectors plebeus amb una oligarquia patrícia i nobiliària de la pròpia vila que de mica en mica els anà desplaçant de l'accés al poder local.

Quan els conflictes socials i polítics que emergien provocaven enfrontaments entre aquestes solidaritats compartides, la determinació de quin esdevindria el vincle més fort, el que afectaria més notòriament l'actitud resultant, és un problema

que només pot tenir una resolució històrica concreta, variable i canviant en cada plà i en cada moment segons la mena de lluita i la manera de desenvolupar-se. L'explicació ho ha de ser del per què en aquell cas, aquella nació, aquell grup social, aquella comunitat, la lleialtat sentida més forta ha estat una i no l'altra.

Per entendre l'actitud de Cervera en la guerra de Successió hem de parar atenció en els seus trets distintius i particulars com a comunitat. Per entendre els enfrontaments interns que es produiran a l'interior de la ciutat justament al llarg de tot el període que segueix a la victòria del pretendent Borbó, i que fou també la victòria de l'opció presa per Cervera, hem d'anar a cercar els alineaments de classe i els trets d'una cultura plebea autònoma per medi de la qual la gent menuda cercarà fer valer la seva voluntat.

L'articulació política d'aquesta voluntat popular -per boca d'uns portaveus que seran anomenats Capitans dels Gremis, el Comú i Particulars veïns de la fidelíssima Ciutat de Cervera- es farà reclamant els plebeus la legítima representació de tota la comunitat, enfront a les autoritats locals, el sector benestant i l'Església; però no per això era menys la voluntat del poble menut i passava realment a ser la del conjunt de la ciutat, inclosos tots aquells contra els que la lluita anava dirigida. Aquella reclamació de legitimitat és important perquè posa de manifest els estrets vincles entre la cultura plebea i el sentit de comunitat local, però l'una és clarament distingible de l'altre.

De fet, en una societat local perceptiblement dividida en

classes i estaments, d'interessos de tota la comunitat urbana
només n'hi havia realment portes enfora.

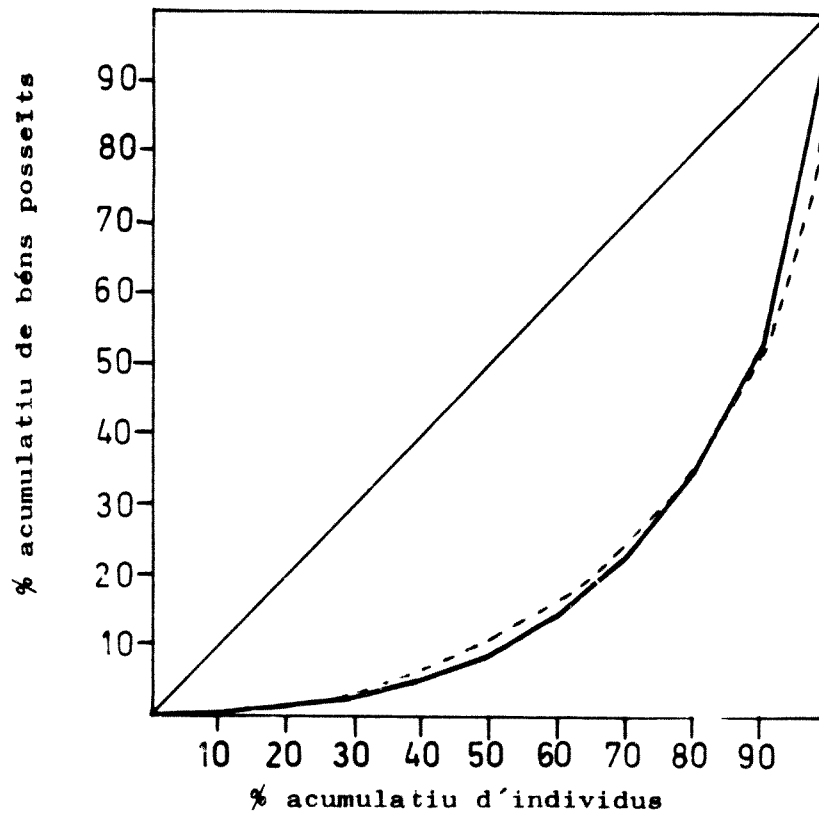
APÈNDIX DE LA SECCIÓ I

SECCIÓ I

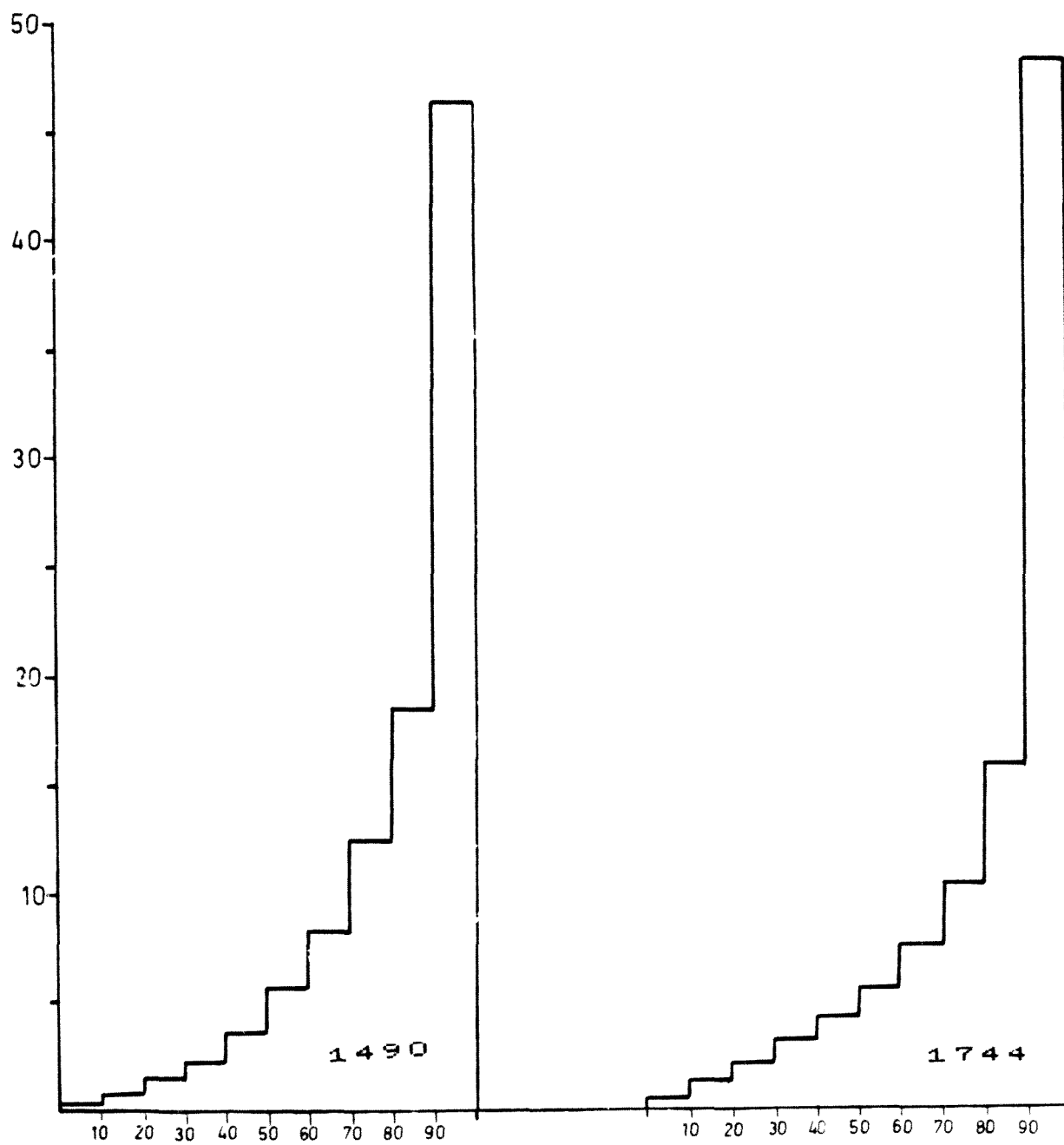
APÈNDIX NUM. I

COMPARACIÓ DE LES CORBES DE LORENZ I ELS
ÍNDIX DE GINI DEL REPARTIMENT DE LA
RIQUESA A CERVERA EL 1490 I 1744.

corbes de Lorenz del repartiment de
la riquesa a Cervera (1490 i 1744)

————— 1490 (índex de Gini = 0,678)
----- 1744 (índex de Gini = 0,650)

SECCIÓ I

APÈNDIX NUM. II

COMPOSICIÓ SÒCIO-PROFESSIONAL DELS REPRESENTANTS AL CONSELL EXTRAORDINARI DE SEIXANTENA CELEBRAT EL 1661 PER ACORDAR UNA CONCÒRDIA AMB ELS CREDITORS CENSALISTES DEL COMÚ.

<u>ofici</u>	<u>paer</u>	<u>%</u>	<u>conse ller or dinari</u>	<u>%</u>	<u>conse ller de 24a</u>	<u>%</u>	<u>repre sen tant</u>	<u>%</u>	<u>total</u>	<u>%</u>
<u>nobles</u>	2	50,0	2	12,5	1	4,1	-	-	5	6,7
doctor	-		-		1		2		3	
metge	-		1		2		-		3	
notari	1		1		1		2		5	
<u>prof. liberals</u>	1	25,0	2	12,5	4	16,7	4	13,3	11	14,9
negociant	1		-		1		2		4	
mercader	-		1		2		1		4	
botiguer	-		-		1		1		2	
<u>comerciants</u>	1	25,0	1	6,3	4	16,7	4	13,3	10	13,5
adroguer	-		1		3		1		5	
apotecari	-		-		2		1		3	
candeler	-		-		-		1		1	
<u>"artistes"</u>	-		1	6,3	5	20,8	3	10,0	9	12,2
argenter	-		-		-		2		2	
sabater	-		3		1		-		4	
corder	-		3		2		-		5	
boter	-		1		-		1		2	
manyà	-		-		1		1		2	
ferrer	-		-		-		1		1	
calderer	-		-		-		1		1	
passamaner	-		-		1		-		1	
blanquer	-		-		1		-		1	
calçeter	-		-		1		-		1	
manescal	-		-		-		1		1	
semoler	-		-		-		1		1	
fuster	-		-		-		2		2	
<u>menestrals</u>	-		7	43,3	7	29,2	10	33,4	24	32,4
<u>pagesos</u>	-		3	18,7	3	12,5	9	30,0	15	20,3
<u>TOTAL</u>	4	(100)	16	(100)	24	(100)	30	(100)	74	(100)

COMPOSICIÓ SÒCIO-PROFESSIONAL DELS REPRESENTANTS DE LA UNIVERSITAT DE CERVE-
RA EN LA CONCÒRDIA AMB ELS SEUS CREDITORS CENSALISTES DE 1661.

SECCIÓ I

APÈNDIX NUM. III

MEMORIAL DELS SERVEIS PRESTATS PER LA CIU
TAT DE CERVERA A FELIP V DURANT LA GUERRA
DE SUCCESSIÓ, CONFECCIONAT PER L'AJUNTAMENT
EL 1754 PER SOL.LICITAR DEL REI FERRAN VI
LA RENOVACIÓ DEL PRIVILEGI QUE DESTINAVA
L'IMPORT DEL CADASTRE A LA CONSTRUCCIÓ DE
LA UNIVERSITAT LITERÀRIA.

SEÑOR.

A Ciudad de Cervera, del Principado de Cataluña, puesta á los Reales pies de V. Mag. con el mayor rendimiento representa : Que por la buena indole , conformidad , y confianza de sus Naturales, ha sido siempre uno de los Pueblos , que mas se han señalado en el Real Servicio de sus Reyes , y Señores , mereciendo con esto los gloriosos titulos de *Insigne* , y *Notable* , y los Reales agrados de los Monarcas, Predecesores de V. Mag. que la distinguieron , y condecoraron con aplausos , y singulares Privilegios. Pero quando desempeñò mejor este credito , y el heredado honor de fecunda Madre de ilustres Familias de Cataluña , fue en el ingreso , y progreso del suave Reynado del Señor Rey Padre de V. Mag. que santa gloria goza; pues reconociendo su justa causa yà en el año de 1704. bien que fue combidada con carta del Principe Jorge de Armistad , à la recognicion de otro Soberano , no se dexò llevar de su persuasiva , como otros Pueblos , si que dió el correspondiente aviso al Virrey , y Capitan General , con inclusion de dicha carta, ofreciendose para quanto fuesse del Real Servicio.

En el año siguiente de 1705. se ofreciò ocasion de calificar mas la devida obligacion de fidelidad con

A

el

el desembarco de algunas Tropas Enemigas, que arrastraron el temor, ò propension de los mas del Principado à la obediencia de otro Señor; pero Cervera, en vez de vacilar en su constancia, se dispuso para conservarse baxo el suave dominio del amado Padre de V. Mag. reparando Muros, previniendo Municiones, y formando un Regimiento de sus Naturales, que la defendieron de la sorpressa, que dia 9. de Setiembre intentaron mas de 4000. Hombres, en un obstinado combate de mas de dos quartos de hora, en que murió uno solo de sus Ciudadanos, quedando otros heridos; y mas de setenta de los Agresores, con gran parte de heridos: siguiendose de esta justa posada defensa, que aumentandose continuamente el numero de los Sitiadores, y faltando la esperanza del socorro pedido à Don Alvaro Faria de Melo, Governador de la Plaza de Lerida, se viò precisada la Ciudad à rendirse à la fuerza, con harto despecho de verse entre Enemigos del Rey, que adorava; y que aborreciendo las Tropas Enemigas à los Naturales de Cervera, con implacable odio, por el glotioso empeño de acreditar su innata lealtad, desarmaron enteramente el Comun, y Vecinos; cargaron la Ciudad con crecidos Alojamientos de Dragones, que trataron à sus pobres Ciudadanos con sumo rigor, y amenazas de saquearla, hechas por su Comandante Guillermo Ritord, que se redimieron con 600. doblones; se llevaron mas de cien mulas para su equipage, con las que se quedaron; y persiguieron sus Vecinos como Enemigos, dando muerte violenta à muchos.

En el año de 1706. fue servida la piedad del mismo Padre de V. Mag. consolar à Cervera con su Real presenca, y de su orden formò aquella un Regimiento de todos sus Naturales, que la mantuviesen en su obediencia; defendiò con èl sus Muros, y destacando algunas Partidas, ahuyentò las Enemigas, que intentavan bloquearla, hasta que viniendo sobre ella el Principe Enrique de Armistad, con doze mil Hom-
bres

bres de Tropa Militar , Migueletes , Somatenes ; Artilleria , Morteros , y demás pertrechos de Guerra , se sometió à tan superante fuerza , y tolerò un saqueo general de 28. horas , la demolicion de sus Muros , que fue mandada hazer baxo la pena de 3000. doblones , y la prision de dos Regidores , que durò diez meses , y de muchos Nobles Ciudadanos , y otros , que sin otro motivo , que el de ser fieles Vassallos de su Mag. fueron es trañados à Islas , y Presidios : quedando la Ciudad cautiva en tan lamentable estado de miseria , desconfuelo , y falta de viveres , que entre esta , y los continuos sustos , mudò tanto de su temple sano , de que goza , que en el corto espacio de tres meses fallecieron mas de quatrocientas Personas de la epidemia , y muchas de sus Familias se vieron precisadas à abandonar su amada Patria , por no percer de hambre.

En el año 1707. vino à Cervera un Diputado de la Provincia , y viendo que sus Vecinos , siempre constantes en el amor devido al Padre de V. Magestad , no se inclinavan à alistarse baxo las Vandezas de la Tropa Enemiga , como pretendia , les tratò con aspereza , y mandò sortear un hombre de cada catorze en numero ; y sobreviniendo despues la gloriosa Victoria de Almanza , conseguida por las Armas de su Magestad , se enfureciò tanto el odio de sus Enemigos , que dieron muerte violenta à algunos de los que hallavan en caminos , y cultio de los Campos , quedando los de dentro de la Ciudad obligados à no salir de ella durante esta tyrana persecucion. Siguiéronse à esto nuevas extorsiones de los Ministros de aquel intruso Gobierno , cargando primero à la Ciudad Suplicante con un Alojamiento de 800. Soldados , que ocasionaron el considerable menoscabo de perderse casi toda la cosecha , por tener ocupados los Payfanos en trabajos de Murallas ; y despues con otro de dos mil Hombres , que precisaron sus Vecinos à la entrega de quatro mil quarteras de Trigo , el unico que tenian prevenido para su sustento. Y habiendose sujetado en este tiempo

la Plaza de dicha Ciudad de Lerida, à las Vitoriosas Armas de su Magestad, desfilò casi toda la Tropa Enemiga por Cervera, alojandose en ella, en un dia, quatro Regimientos, con la incomodidad, y gastos, que pueden persuadirse; y siguiendose à este pesado cargo un Quartel de Invierno para un Regimiento de 700. Napolitanos y 100. Dragones, con un General Comandante de las Fronteras, y otros Oficiales de graduacion, que la obligaron à sustentar à los Soldados, y à contribuir con crecidas sumas, tanto para su manutencion, como para el reparo de Murallas, que se mandò hazer à costas del Comun, y Particulares, reducidos con esto à la ultima miseria.

En el de 1708. un Destacamento de dos mil Cavallos Enemigos, devastó enteramente la fertilissima cosecha de granos, en venganza de haver una Partida de las Reales Tropas de su Magestad, tomado 800. sacos de Trigo, que tenian Almacenado en la Ciudad; y con la ocasion de haverseles escapado dos prisioneros, Soldados de su Magestad, el Comandante persuadido en que avrian huido con el favor de los Naturales, hizo la amenaza à los Paheres, de que sino comparecian en seis horas, passaria la Ciudad à sangre, y fuego; y bien que suspendiò tan cruel execucion, con rendidas suplicas de dicha Ciudad, y de sus mismos Oficiales, pero obrò tan eficaz el susto de tan urgente peligro, que murió en breve el Paher primero, y se siguieron de la misma causa algunos abortos, enfermedades, y muertes. Plantò su Campo Enemigo el Conde de Estaremburg en su Termino, por el mes de Agosto, con notable destrozo de los Arboles frutales, y pérdida entera de la cosecha de Vino; y dexando en su ida el Quartel de Invierno de 700. Milaneses con el Comandante de las Fronteras, contraxo la Ciudad muchos empeños para su asistencia; y en vez de cessar este trabajo, se aumentò en el año de 1709. con la buelta de dicho Campo al mismo sitio, en la abertura de la Campaña, y del mismo Quartel de Invierno,

acabada aquella: siguiendose à uno; y otro el mayor destrozo de los Arboles, con pérdida de la cosecha de Pan, Vino, y Azeite.

En el de 1710. con la contingencia de que un Destacamento del Real Exército de su Magestad, mandado por el Conde Mahoni, se llevó un Almacén de Cebada, y Vestuarios, que los Enemigos dexaron en la Ciudad en su precipitada retirada, padecieron sus Vecinos la deplorable ruína, que creyendo aquellos, que éstos lo havrian descubierto, les persiguieron cruelmente, matando en diferentes ocasiones 38. Hombrés, dos, ó tres Niños, y una Muger, y redimiendo otros sus vidas, despues de crueles increíbles tormentos, con costa de tan quantiosas sumas, que, segun computo prudencial de aquellos tiempos, llegan à quinze mil pesos.

En los principios de 1711. hubo de sufrir la Ciudad otro Quartel de 600. Soldados de Tropa Enemiga, mandados en ella por dos Generales, y todos sus Oficiales; pero el excesivo peso de sus gastos, y frecuencia de sustos ocasionados en este tiempo, y en el largo espacio de cinco años, cinco meses, y algunos dias de horrible esclavitud, se suavizó dia primero de Marzo, amaneciendo tan feliz para Gervera, con la deseada venida de las amadas Tropas de su Magestad, gobernadas por el Capitan General Marqués de Valdecañas, que desvanció lo funesto de tantas calamidades, muertes, saqueos, talas de Arboles, pérdidas de frutos, derribos de Casas, depredacion, y ruína de aparatos, contribuciones, y otros menoscabos, que hecho computo prudencial, se consideraron entonces por de valor, y estimacion de mas de siete-cientas, y quarenta mil libras, moneda Catalana; y renovó el jubilo, y alegría en los animos de sus Naturales, por mirarse restituidos al plausible dominio de su Magestad, que tanto suspiravan. Ofrecieron gustosos sus vidas (que era entonces su unico caudal) para quanto fuese del Real Servicio; y con la ocasion de

haber los Enemigos intentado sorprender la Plaza dia catorce de Marzo de 1712. acreditaron su valor, tomando las armas, y defendiendo con tal intrepidez las Murallas, junto con la Tropa reglada, que excitò la benignidad paternal de su Mag. á la particular honra de una Carta de Gracias, su fecha de 22. de dicho mes, con otra del Serenísimo General Duque de Vandosme, en que alentò la Ciudad à otras empreffas, y expreßò quedar à su cargo el premio merecido. Y para estàr en adelante mas diciplinados sus Vezinos, se formò de todos un Regimiento de Infanteria de mil Hombres, que fue dividido en dos Batallones, con el beneplacito, y correspondientes Parentes de su Mag. para los Oficiales, quales salieron tan diestros en las operaciones Militares, que merecieron alternar con los demàs Regimientos, durante la Guerra: grangeandose con esto la Ciudad el blason de ser la primera, que en forma de Regimiento supo Militar baxo las Vanderas de su Mag.

Retiròse la Guarnicion de la Ciudad Suplicante à la de Lerida, dia 29. de Julio de dicho año, seguida del nuevo Regimiento, que sirviò dentro, y fuera de esta, en los mismos exercicios Militares, que se ocupavan los demàs; y por no vivir un instante en la obediencia de otro Principe, siguieron los Regidores, Consejos, y casi todo el Pueblo, dexando expuesta su Patria al furor Enemigo, que pareciendo en la Ciudad despues de tres horas de retirada la Guarnicion, arruinò los Molinos, Casas de dentro, y fuera de la Ciudad, en numero de 275. y talò todo el Termino, que antes de las Guerras era de los mas bien plantados de España: formando competencia en este tiempo la constante fe de Cervera en la justa causa de su Magestad, con la saña de los Enemigos, cuyos Soldados executaron con rigor Militar insolencias inauditas, saqueando à su salvo las Casas abandonadas de sus Moradores, sin excepcion del mas oculto secreto, tomando una gran cantidad de Arina, que tenia preveni-

nida el Còmun , quinientos Carnetos, y una considerable porcion de Aguardiente; y exigiendo tan exorbitantes contribuciones à los que quedaron en la Ciudad, que junto con la expressada demolicion de Casas , y tala universal del Termino , fueron reputadas las pérdidas por de importe de ciento y setenta mil libras, moneda Catalana.

En el año 1713. decampò la Tropa Enemiga de la Ciudad , executando hasta el dia de su partida, que fue en 30. de Junio , las extorsiones , que en el antecedente ; y el dia siguiente , que fue el 1. de Julio, passaron los Paheres , y demàs Familias , que se refugiaron en Lerida , al recobro de su amada Patria, con el alborozo , que dexa persuadirse: y llegando à ella el Exercito de su Magestad , mandado por el Duque de Populi , dia 14. de dicho mes , expusò éste à la Ciudad la estimacion , que hazia de su fineza al Real Servicio en los festivos regocijos con que havia sido recibido dicho Real Exercito ; y dadas las disposiciones convenientes para el resguardo de ella , fiò su defensa al valor del Regimiento de los Naturales , dexando por Comandante de la Plaza à Don Francisco Ferrer , y agregandole 80. Soldados de otros Regimientos. Fuesse despues à emprender el Sitio de Barcelona , y durante el presidio dicho Regimiento à su misma Patria; destacò Partidas para guarnecer los Castillos de Jorba , Queralt , y Montfalcò ; sirviò de escoltar Comboyes , con tal felicidad , que no se tiene noticia , que fuesse sorprendido alguno de los Escoltados por los Soldados de dicho Regimiento , universalmente temidos por dichos Inquietos , y Tropa Enemiga: opusose à los Sublevados , que intentavan conmovier su distrito: protegiò distintas Partidas dismembradas de los Destacamentos , que corrían el Pais, y se acogiau en la Ciudad para librarse del furor de dichos Sublevados. Y haviendose de sorprender el Fuerte de Cardona , sirviò la Compañia de Granaderos al General Marquès Du-Bus en la sorpresa , hasta que
redu

reducido enteramente el Principado à la devida obediencia de su Magestad, en el año de 1715. fue servido de licenciar el Regimiento, cuyas Vanderas quedan en las Casas de la Ciudad, como en trofeo, y monumento perpetuo de tan acrisolada fidelidad: siendo tan inexplicables los trabajos, que padeciò en este tiempo, (quando estuvo casi de continuo en estrecho bloqueo) y de antes, por haver sido el blanco de la irritacion de los Enemigos de su Magestad, que quedò reducida à la ultima miseria, destituida de la mitad de sus Moradores, sus Naturales pobrissimos, sus Casas arruinadas, su Termino inculto, y en fin el Comun sin fondos para subvenir la necesidad de sus Individuos.

Solo quedò à la Ciudad, y Naturales, el consuelo, de haver sabido cumplir hasta aqui con su obligacion, y honra, sufriendo con inimitable constancia todos los trabajos por la Justicia de su Magestad, y por las importancias del Real Servicio, à que cumplieron tan puntualmente en las ocurrencias de adelante, que lo mismo fue tener la novedad de como Pedro Barcelò, conocido con el nombre de *Carraquet*, alborotava la Provincia con otros Sublevados en el año de 1719. que ofrecerse luego al Capitan General de aquella, de servir con sus Vecinos, para el exterminio de semejante polilla, como lo executò, en conformidad de lo ordenado por dicho Capitan General, por medio de un Regidor, y numerosa Tropa, y gastò en la larga expedicion las sumas que fueron necessarias para el socorro de su gente.

Ni fuè de menos consideracion lo que hizo la Ciudad en el mismo año, con la ocasion de haver las Armas Francesas penetrado parte de la Provincia, y levantadose con este motivo algunos Inquietos. Pues se previno con el medio de armar sus Naturales en ocho Cuerpos, ò Companias, sujetas al mando respectivo de los ocho Regidores, de que se compone su Ayuntamiento; quales consiguieron los mas favorables sucessos

en las distintas furtidias hechas contra los mismos, y escoltaron à los Comboyes de la Tropa, que fuè à atacar una grande Esquadra de estos tumultuosos, que moraba en la Villa de la Llacuna, con tan dichoso evento, que se rindieron al valor de dicha Tropa, con sus Cabos, y resultò de ello la publica tranquilidad: mereciendo la Ciudad, por esta accion tan conforme à su fidelidad, la aprobacion, y gracias del Capitan General con la mas expresiva Carta dirigida al Ayuntamiento; y que les socorriessè con Municiones, y Pertrechos necessarios para la expedicion de los referidos servicios.

Y finalmente es, y ha sido tal el afecto, que professan, y professaràn perpetuamente, los hijos de la Ciudad Suplicante à la Real Casa de Vuestra Magestad, que siempre que se ha ofrecido la ocasion de algunas felizes noticias de Vitorias, y demàs Progressos de dicha Real Casa, ò de transitos de algunas Altezas Reales, ha sido inexplicable la demostracion de gozo, festejando las noticias de los favorables sucessos, y transitos, con Fuegos, Luminarias, y otros regozijos, y con tan incessantes aclamaciones de Vitores, que hasta los inocentes (tan connatural es el amor à la Real Casa de V. Magestad) no sabian, ni saben articular otras palabras, siempre que se ofrece, y ha ofrecido ocasion; siendo entre todas la de la dichosa exaltacion de V. Magestad al Trono de esta Monarquia, la que arrastrò mas los afectos de dichos hijos à los singulares jubilos, que sabe bien toda la Provincia, por el mucho concurso, que authorizò las fiestas, y aplaudiò las aclamaciones.

Estos son (Señor) los efectos de la fidelidad tan radicada, y antigua en los hijos de la Ciudad Suplicante, que ya en tiempo de los Señores Reyes predecessores de V. Real Mag. mereciò tan singulares prerrogativas, que el Señor Rey Don Pedro el Quarto de Aragon, con su Real Privilegio de ocho de las Kalendas de Marzo de 1343. la eximiò de toda Contribucion, en
las

las palabras de expresion alli continuadas: *Con la presente escriptura por Nos, y por nuestros Successores enfranquimos :: à vosotros los Paberes, hombres buenos, y Universidad de dicha Villa de Cervera, y à los particulares de ella presentes, y futuros de toda :: Contribucion Real comprendida baxo qualquier nombre, &c.* Y el Señor Rey Don Carlos Segundo con su Real despacho de 8. de Octubre de 1689. la premiò con la mayor expresion de gratitud, y aceptacion del servicio hecho à su Magestad por haver atacado el abominable desigmo de querer un Agregado de gente vulgar, oponerse al ministerio de la Ciudad de Barcelona.

Y en fin son los mismos efectos, que fueron estimados en tanto, en el alto concepto, y aprecio del benignissimo Padre de V. Magestad, que movieron su piedad à las mas cariñosas demostraciones, que se hayan visto entre Rey, y Vassallo, y le inclinaron su Real agrado: Primo à constituir la Theatro Literario unico, y singular en el Principado, con translacion extintiva de las demàs Universidades de la Provincia, en las doradas clausulas de singular aprecio, que sacadas de la Real Cedula de Ereccion, dada en el Pardo en 17. de Agosto 1717. y otra de la misma fecha, son como se sigue: *Teniendo muy presente mi gratitud quanto he debido al amor, y constante lealtad de mi Fidelissima Ciudad de Cervera: como acostumbrada à mantener siempre firme la fe prometida à sus Soberanos, deseando conozcan mi gratitud à sus especialissimos servicios :: Tuve por bien elegirla para establecer en ella una nueva Universidad, que ha de ser unica, y singular en aquel Principado, &c.* Secundo à concederla la libertad de todas Contribuciones por el espacio de veinte años, con obligacion de contribuir con la suma de 29000. libras para la Real Fabrica de la Universidad, enunciando en las mismas Reales Cedula, sin limitacion de tiempo, que antes le tenia hecho remision de la mitad de ellas; y que esta suma la ordenava pagar atendiendo à sus cortas fuerzas. Tertio, à confirmarle todos sus Privilegios, è in-

mu-

munidades (que le jurò en 17. de Setiembre de 1701.) con clausulas de nueva concession contenidas en el Real Decreto de 16. de Febrero de 1718.

Quarto à prorogarle la exempcion de contribuciones, ò Catastro, por el espacio de 25. años, en las expresivas palabras del Real Decreto de 28. de Diciembre de 1731. alli: *En cuyo supuesto, y el de que siendo yo Patrono de la Universidad era consiguiente à mi soberania el deseo de que se llegasse à concluir, tanto en lo formal del esplendor de sus Escuelas:: como en la materialidad de aquel sumptuoso edificio; y dar al mismo tiempo las correspondientes señas de mi permanente Real gratitud à la distinguida fidelidad, y amor de la Ciudad de Cervera::: vine en conceder exempcion del tributo de Catastro, por el espacio de 25. años, conveniendo, como convino, en contribuir con la suma de 3000. libras para la prosecucion de dicha Real Fabrica de la Universidad. Y finalmente, entre otras Gracias, que se omiten, à eximirla de Levas de Soldados, por via de quinta, y sorteo, Alojamientos, y demàs, que expressa la Real Cedula de 16. de Marzo de 1743.*

Y viendo en V. Mag. renacido el grande amor, y gratitud del Señor Rey Padre de V. Mag. con la reciente experiencia del Real Privilegio de nombrar Subalternos, dispensado por V. Mag. à la Ciudad Suplicante, con Real Decreto de ocho de Mayo de 1749. en que queda calificada la fidelidad, y servicios hasta aqui expressados, y distinguido el Comun de aquella de los demàs del Principado; y con otras, que la alientan à implorar la Real proteccion de V. Mag. heredada de tan gran Padre: pone en su alta comprehension, no solo lo que hasta aqui se ha narrado, sino tambien, que de presente padece distintos Censos, y otros cargos, contrahidos en dichos tiempos, siendo tan exorbitante el tributo llamado *Quisfia*, que los Vezinos corresponden al Comun, para acudir èste à sus ahogos, y gastos, que casi iguala al de las 3000. libras, subrogadas en lugar de Catastro; y los dos juntos son en efecto tan pesados, que si se les añade otro peso, apenas que,

queda arbitrio à los Naturales para sostenerle.

En cuya consideracion , y la de tener la Ciudad concedida la exempcion de Contribuciones en dicho Real Privilegio de Don Pedro el Quarto del año 1343. confirmado con dicho Real Decreto de 16. de Febrero de 1718. y de la mitad de ellas , segun dichas Reales Cédulas de 17. de Agosto de 1717. suplica à la soberana clemencia de V. Mag. que instando , como insta , el plazo de la subrogacion susodicha , que serà dia primero de Enero de 1755. sea de la Real dignacion de V. Mag. concederla aora por entonces la inmunidad de contribuir con dicho Real tributo de Catastro, subrogando en su lugar la misma obligacion de pagar solo 3000. libras anuales , moneda Catalana, para la profecucion hasta su complemento de la referida Real Fabrica de la Universidad Literaria ; y perficionada esta , para su conservacion , y para en subsidio de la dotacion de Cathedras , salarios de Oficiales , y demàs cargos de la misma , que padecerà notable deminucion, luego , que perficionada la Obra, se establezca , como deve , el Colegio de ochenta , en razon de los gastos de su subsistencia. Con esto permanecerà perpetuamente la memoria de la singular lealtad de la Ciudad Suplicante ; y en esta gracia , que espera de la Real generosa mano de V. Mag. se veràn cumplidos los deseos explicados por el glorioso Padre de V. Mag. en su dicha Real Cedula de Ereccion de 17. de Agosto 1717. y Real Decreto de 28. de Diciembre 1731. de querer engrandecer la Ciudad , y entierecer à sus Moradores , y de que se concluya dicha Real Fabrica de la Universidad , en cuya profecucion encarga V. Mag. la mayor brevedad con su Real Decreto , comunicado à Don Manuel de Alòs y Rius , Cancelario de dicha Universidad , por el Marqués del Campo de Villar , en carta de 27. de Febrero del corriente año ; y lo tendrà la misma Ciudad à perpetuo reconocimiento de la Real grandeza , y piedad de V. Mag.